

Biblioteksbladet

A man with glasses, wearing a green checkered shirt and dark trousers, is walking in a library hallway. He is carrying a white bag. The background shows wooden bookshelves and a white railing.

nr 9:2005

årgång 90

BIBLIOTEKEN:
Närande eller tärande?

KVÄLLSTIDNINGAR:
Nej tack!

SPONSRING:
Ja tack!

KOMMENTAR:
*Folkbiblioteken i
ett lärande samhälle*

- 3 Satsning på kulturminnesvård ska ge nya jobb.
Henriette Zorn
- 4 Biblioteken i höstens motioner. *Henriette Zorn*
- 6 Bojkott av kvällstidningarna på biblioteken. *Åsa Ekström*
- 8 Folkbiblioteken under 100 år. *Annina Rabe*
- 10 Tre bibliotek i Stockholm har infört det nya datachipsystemet. *Åsa Ekström*
- 11 Riksbanken stöttar KB-projekt med 10 miljoner.
Henriette Zorn
- 12 NU-biblioteket får projekt-pengar från EU.
Henriette Zorn
- 14 Friår. *Marita Andersson*
- 16 Populärmusik från bibblan.
Martin Aagård
- 17 Dyslexihörnor på Stockholmsbiblioteken. *Annina Rabe*
- 18 Biblioteken: en närande eller tärande sektor?
Jakob Harnesk
- 20 Rum för barn nyinvt.
Åsa Ekström
- 22 Ett tillgängligare samhälle 2010. *Helena Kettner Rudberg*
- 24 Unik utställning på KB.
Henriette Zorn
- 26 IFLA-konferens på Krim.
Lars Munkhammar
- 33 Staten satsar på dataspel när unga föredrar böcker.
Åsa Ekström

Avdelningar

- 25 debatt och kommentar
- 27 inblick
- 28 utblick
- 30 recensioner
- 31 saxat
- 34 På nytt jobb
- 35 Besserwisser
- 36 föreningsnytt
- 38 kalendarium

FOTO: PETER AXELSSON

DET ÄR SENT på året och jorden. November är på många håll varmare än vanligt men lika gråmelerad som alltid. En helt vanlig lördag, vilken som helst i den grå månaden november lyser Expressens gula löpsedel upp med budskapet att man kan bli dödssjuk om man spolrar sin toalett. Vinterkräksjukan hotar att slå till när som helst och på några sekunder kan ditt badrum förvandlas till en smitthärd (läs: din toalett, en dödsfälla). Tidigare fick vi via någon av kvällstidningarna veta att våra vanligaste köksredskap i plast är livsfarliga. Tja. Vad ska man säga? Naken- och sexchockerna har tillfälligtvis tagit paus från löpsedlarna, nu satsas det friskt på den hotfulla vardagen som gör dig sjuk.

Expressen eller Aftonbladet?, velade Gösta Ekman i en oförglömlig HasseÅTage-sketch som gav beslutsängesten ett ansikte. Vilken är bäst? Vad skiljer dem åt? Om jag inte minns fel försökte kvällstidningsförsäljaren (Tage Danielsson) förklara att det nog inte var så mycket som skiljde dem åt, de var väl bra var och en på sitt sätt och sportsidor fanns det ju i dem båda... Ett svar som inte precis minskade vändan hos sketchens Gösta Ekman.

När några bibliotek bestämmer sig för att inte utsätta sig för den vändan utan helt sonika väljer bort båda kvällstidningarna av kvalitetsskäl blir det ett himla liv. I media. Inte bland låntagarna, de verkar vara med på noterna och tycks inte sakna vare sig den ena eller andra tidningen. Men media brusar upp, larmar och gör sig till för nu är yttrandefriheten hotad. För att Expressen och Aftonbladet inte finns i tryckt form på biblioteket (men väl i digitalt i bibliotekens datorer). För att några bibliotekarier dristar sig till att använda sig av samma yttrandefrihet och säga: Det här vill vi inte ha, det finns bättre saker vi kan göra för pengarna. För att de sköter ett jobb i vilket det ingår att välja och välja bort, göra ett urval men även tillfredställa en viss efterfrågan. Yttrandefriheten är faktiskt inte hotad bara för att Expressen och Aftonbladets tryckta upplagor inte finns tillgängliga på alla bibliotek. Hotad är den när man inte tillåts välja att avstå.

Jag tror inte folk slutar att spola sina toaletter men frågan är om man den dagen det verkligen gäller, när faran är faktisk, kommer att ta krigsrubrikerna på allvar. Det kommer en dag då man har ropat "Vargen kommer" precis så många gånger för mycket att ingen hör när man skriker. Och det är klart, i ett perspektiv där alla höror bara är fjärrar, är förstås yttrandefriheten hotad på de bibliotek som väljer bort än det ena, än det andra, porr eller smala poeter.

Det vore dumt att påstå att detta årets näst sista BBL-nummer, producerat i den gråmelerade månaden november, bjuder på ett överdrivet färgsprakande material. Men ämnena, utöver kvällstidningarnas vara eller icke-vara är förhoppningsvis heta: sponsring, biblioteken i höstens motioner, datachipsystem som förenklar för både bibliotekarier och låntagare... Och hur kan man mäta det ekonomiska värdet av bibliotek?

Henriette Zorn

Tidskrift för Svensk Biblioteksforening

Postadress

Box 3127
103 62 Stockholm

Besöksadress

Saltmätargatan 3A
Svensk Biblioteksforening
Tel. 08-545 132 30
BBL Tel. 08-545 132 40
Fax 08-545 132 31

Svensk Biblioteksforenings hemsida

<http://www.biblioteksforeningen.org>

Prenumeration på BBL

För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften, 350:- för enskild medlem (heltdidsstuderande och pensionärer 175:-). Övriga betalar 500:-

Ansvarig utgivare

Chefredaktör

Henriette Zorn tel. 08-545 132 41
hz@bbl.biblioteksforeningen.org

I redaktionen

Annika Eriksson
Åsa Ekström (vik) 08-545 132 43
Annina Rabe 08-545 132 43
ar@bbl.biblioteksforeningen.org

Recensionsansvarig

Johannes Rudberg
johannes.rudberg@kb.se

Grafisk form: Paolo Sangregorio

Omslag: Tommy Jansson tar friår.

Foto: Maria Quarzell

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvarar ej.

Annonsor

Bo Eriksson,
Box 109, 133 22 Saltsjöbaden
tel. 08-717 87 99 eller 070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com
Moms/annonsskatt utgår ej!

Tryck

Tryckeri AB Federativ, Stockholm
ISSN 0006-1867

Svensk Biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen genom att utveckla effektiva samarbetsformer mellan bibliotek och genom att driva opinion i frågor av betydelse för biblioteks- och informationsområdet.

Denna tidning gick i tryck den 21 nov.

Den här tidskriften är TS-kontrollerad.

Satsning på kulturminnesvård ska ge nya jobb

REDAN PÅ BOK & BIBLIOTEKSMÄSSAN gick rykten om att Kulturrådet eventuellt skulle få uppdraget att administrera en mindre del av det stora sysselsättningspaket som regeringen lanserade i budgetpropositionen. Regeringens sysselsättningspaket är tänkt att ge 55 000 personer arbete, praktik eller utbildning inom såväl privat som offentlig sektor. Kostnaden för det tvååriga projektet är 20 miljarder kronor, alltså 10 miljarder för varje år. Av dessa medel får nu Kulturrådet 250 miljoner per år under 2006 och 2007 (totalt en halv miljard) för en bred satsning på vård av samlingar och föremål inom kultursektorn. Man vänder sig till juridiska personer och myndigheter som helt eller delvis finansieras av offentliga medel och som är verksamma inom musei-, kulturmiljö-, arkiv-, scenkonst-, biblioteks-, bild och form- samt film- och fotoområdet.

Att Kungliga biblioteket hör till de institutioner som kommer att kunna söka pengar för digitaliseringsprojekt råder det ingen tvekan om. Mera osäkert är det om folkbiblioteken kommer att kunna söka medel ur den här speciella potten. Specialbibliotek som bland sina samlingar har delar som är okatalogiserat torde däremot höra till dem som kan komma ifråga.

– Vi har en del gränsdragningsbekymmer som vi under den närmaste månaden måste reda ut. Jag kan i dagsläget inte svara på hur och i vilken utsträckning biblioteken kan hålla sig framme för att ta del av de här pengarna, sade Erik Åström på Kulturrådet i början av november.

Bidrag får man för lönekostnader för personer som anställs för projekt som avser galling, registrering, restaurering, dokumentation, konservering, digitalisering, magasinering eller andra liknande åtgärder när det gäller föremål, samlingar eller arkivarier. Åtgärder som syftar till att förbättra tillgängligheten till sådant material kommer att prioriteras.

Leif Pagrotsky uppskattar att Kulturminnesvårdsatsningen ska ge arbete åt cirka 1000 personer. Erik Åström på Kulturrådet vill hellre prata i årsverken och säger att man räknar med cirka 600 årsverken (ett årsverke = en heltidsanställd person under ett år).

Och snabbt ska det gå. Regeringen räknar med att satsningen ska få genomslag redan i början av nästa år. Det gör att man nu arbetar för högtryck på Kulturrådet där ett särskilt kansli upprättas för uppdraget. Åtminstone tre personer kommer att rekryteras externt, bland dem en projektledare.

Ansökningsformulär ska finnas färdiga under november månad och ansökan görs digitalt on-line.

Sista ansökningsdag är 16 januari. Redan den 20 februari ska Kulturrådet ha fattat beslut. Då räknar man med att ha tagit ställning till de flera hundra ansökningar som man väntas få.

Henriette Zorn

SJÄLBETJÄNINGSTERMINALER från CODECO

MARK 3

Terminal för utlån och återlämning. Fristående placering i bibliotekslokal.

MARK 4

Återlämningsterminal. För fast placering i – bibliotekslokal – lobby – i vägg mot gata medger 24 timmars återlämningsservice.

PLASTFODRAL TILL CD-DVD-VIDEO-CDROM från Sund Sound

Platsbesparande
Streckkod & larm på mediet
Anpassade för användning i självbetjäningsterminaler

Codeco Sverige AB

Teknikringen 8
583 30 Linköping

Telefon 013-23 99 50
Fax 013-23 99 55
Webb www.codeco.se

CODECO

"Jag kan i dagsläget inte svara på hur och i vilken utsträckning biblioteken kan hålla sig framme för att ta del av de här pengarna."

Vill du annonsera?

Ring eller mejla Bo Eriksson!
08-717 87 99, 070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com

**GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK
HAR SKAFFAT SIG EN STÖRRE PUBLIK!
Bläddra vidare så får du veta hur...**

Biblioteken i höstens motioner

"Liberaler älskar böcker"

Högskolan i Borås bör bli Sveriges första professionsbibliotek. Biblioteken bör sträva efter bättre politisk balans när de gör sina inköp av böcker. Skolbibliotekens roll bör stärkas. Detta är ett axplock ur det som föreslås i de av höstens riksdagsmotioner som handlar om bibliotek.

SKOLBIBLIOTEKEN LIGGER inte bara skolministern Ibrahim Baylan varmt om hjärtat. På årets Bok & Bibliotek presenterade han ju några konkreta förslag på satsningar för läsning och skolbibliotek (se BBL nr 7/2005). På sätt och vis kan man säga att han därigenom förekom åtminstone några bland årets motionärer som kräver insatser för skolbiblioteken. Till exempel vänsterpartiet med Peter Pedersen i spetsen som föreslår att Skolverket i samråd med Kulturrådet ska få i uppdrag att ansvara för att främja, följa och utvärdera skolbiblioteksverksamheten. Ibrahim Baylan har redan gett Skolverket i uppdrag (ensamt, utan Kulturrådet) att särskilt lyfta fram skolbiblioteken i sin lägesbedömning för 2006.

Vänsterpartiet vill också att förskolan lyfts fram i sammanhanget – vilket det är ensamt om – när man föreslår att även förskolans behov av skolbibliotek bör tillgodoseas i bibliotekslagen. Det måste ju rimligen tolkas som att man vill se en ytterligare komplettering av lagen. Lite förvirrande blir det därför när man samtidigt föreslår att bibliotekslagens paragraf om skolbiblioteken bör flyttas till skollagen (för att få bättre genomslagskraft i skolvärlden). I samband med det vill man också att det införs kriterier som stadgar vad ett skolbibliotek är och vad det ska innehålla. Får inte dessa förslag något gehör föreslås i andra hand att Skolverket och Högskoleverket gemensamt får i uppdrag att komplettera skollernans utbildning vad gäller skolbibliotekens funktion och ändamål.

Också Christer Nylander (fp) lyfter fram skolbiblioteken i sin motion. Han föreslår en nationell strategi för läsning som ska rymma satsningar som stärker boken, biblioteken och skolan. Han anser att kommunernas uppdrag när det gäller skolbibliote-

ken måste förtydligas. Frågan är bara var det ska förtydligas någonstans? Knappast i den bibliotekslag som hans partiordförande Lars Leijonborg vill avskaffa eftersom den är ett "utslag av misstro mot det kommunala självstyret". I motionen Liberal kulturpolitik sjunger Lars Leijonborg bibliotekens och läsningens lovsång ("liberaler älskar böcker"). Biblioteken ska vara lokala kunskaps- och kulturcentra tillgängliga för alla. De är en "unik resurs i det lokala kultur- och folkbildningsarbetet". Men allt detta ska inte säkras genom bibliotekslagen utan genom lokala politikernas engagemang för just biblioteken och den skriftliga kulturen. Optimistiskt tänkt. Ett konkret förslag finns också: 24,5 miljoner kronor för inköp av böcker till "små bibliotek".

Förra årets debatt om det vänstervridna biblioteket har slagit igenom som en sanning i åtminstone två motioner. Yvonne Ångström (fp) anser i en motion att de medel som partiet vill anslå för bokinköp till bibliotek på små orter skulle kunna användas till "att skapa bättre balans i bibliotekets spegling av samhällsfrågor". Dessvärre, menar hon, kan en medborgare inte alltid vänta sig att finna ett åsiktsneutralt urval av titlar. Yvonne Ångström stödjer sig på den undersökning som Johan Norberg och Björn Wallace publicerade förra året som gjorde gällande att "vänsterböcker" köptes in i större utsträckning än "högerböcker".

Med hänvisning till samma undersökning framhåller även moderaternas Fredrik Reinfeldt i sin motion att det är viktigt att biblioteken erbjuder litteratur som speglar det politiska fältet. Moderaterna vill, liksom folkpartiet, avskaffa bibliotekslagen eftersom den är "onödig" och ett "hinder för förnyelse och mångfald". På vilket sätt den är ett hinder för förnyelse och mångfald anges inte men däremot att man gärna

ser "andra former av biblioteksverksamhet". Vilka de som skulle vara sägs inte i motionen. Vidare tycker moderaterna att bibliotek på entreprenad och filialer som drivs i privat regi i samarbete med kommunbiblioteket är en toppenidé.

Men alla moderater tänker nog inte i de banorna. I en motion av Ulf Sjösten (m) framgår att han inte riktigt tror på de privata initiativ som hans parti så ivrigt förespråkar. Han föreslår nämligen att Immigrantinstitutet, som sedan starten för tre decennier sedan har byggt upp bibliotek, arkiv och museum, ska få statligt erkännande och stöd.

Maria Wetterstrand m fl från miljöpartiet föreslår att en nationell plan ska tas fram för att öka alla medborgares tillgänglighet och tillgång till bibliotek. Detta för att försöka vända den negativa trenden avseende minskade utlån och besök.

Miljöpartiet vill också att man ser över författarnas ersättningssystem och hur bibliotekens roll i sammanhanget kan stärkas. Bland annat vill man att den gräns som berättigar författare till ersättning (över 2000 utlån) sänks för att även ge mindre etablerade författare möjlighet att få del av ersättningen. Vidare tycker miljöpartiet att man kan överväga att avskaffa den garanterade författarpengen och istället satsa resurserna på långvariga arbetsstipendier och höjd ersättning per utlånad bok. En del av de resurser som frigörs kunde bland annat användas till en förstärkning av bibliotekens möjligheter att tillfredsställa låntagarnas behov av litteratur på andra språk.

När politiker egentligen inte har något nytt att tillföra biblioteksområdet gömmer de sig bakom lite allmänt prat om nationella planer och tillgänglighet för alla. Eller så efterlyser de, som i centerns fall, mer forskning. I centerns kulturmotion, där väl av-

snittet som berör bibliotek tar priset i fråga om luddighet, är man på sätt och vis inne på samma linje som miljöpartiet när man skriver: "Centern anser att det inte idag finns några undersökningar och utvärderingar på hur biblioteken fungerar och hur de kan behöva förändras. Det bör därför bedrivas forskning på detta område för att visa på eventuella åtgärder som behöver genomföras för att göra litteraturen mer tillgänglig för människor."

Rätt bra kläm på hur ett bibliotek fungerar kan man annars få genom att besöka ett – det är i alla fall en bra början. Lite nyfiken blir man onekligen på vad centern egentligen grundar sitt antagande på om att biblioteken kan behöva förändras...

Mer handfast och konkret är däremot Birgitta Seléns och Håkan Larssons (c) motion. I den föreslås att man ska utreda möjligheten att starta ett digitalt vetenskapligt bibliotek i Sverige som alla har tillgång till.

Tre ledamöter från vardera c, kd och fp motionerar samtliga om att högskolan i Borås bör få bli Sveriges första professionsuniversitet med rätt att utfärda doktorsexamen från och med 2007.

Tommy Ternemar m fl (s) lyfter fram arbetsplatsbiblioteken i en motion. Det är emellertid oklart vad det egentligen är man motionerar om utöver "ett helhetsgrepp, ett målinriktat arbete som präglas av långsiktighet och uthållighet". Man får anta att det bland annat är mer resurser som de är ute efter. Två av hans partikamrater motionerar också för ökade resurser till det som tidigare var Mitthögskolan men som sedan det fick universitetsstatus heter Mittuniversitetet.

Kristdemokraterna med Gunilla Tjernberg m fl i spetsen har sist och slutligen den fylligaste motionen på biblioteksområdet. I den upprepas till stora delar redan tidigare kända ståndpunkter, redovisade i BBL nr

6/2005: en utvärdering av bibliotekslagen, en nationell biblioteksvision, ett samlat nationellt ansvar för biblioteksutvecklingen, en nationell strategi och en långsiktig digitaliseringsplan för bevarande av digitalt material etc.

Nytt är att man från kd:s sida ger sig på *En bok för alla*. Dels vill man se en utvärdering av verksamheten, dels vill man halvera anslaget till cirka fem miljoner kronor. Till

skillnad från regeringen anser man inte att *En bok för alla* (omvittnade) läsfrämjande verksamhet längre behövs då den expanderande pocketboksmarknaden har gjort kvalitetslitteratur tillgänglig till ett lågt pris. Desto mer benäget är kd att satsa på kulturtidskrifterna där man föreslår att anslaget ökas med sex miljoner kronor årligen till drygt 28 miljoner kronor.

Henriette Zorn

ILLUSTRATION: PAOLO SANGREGORIO

Kulturchock!

Bojkott av kvällstidningarna på biblioteken

Aftonbladet eller Expressen? Att ha eller inte ha – det är frågan. Allt fler bibliotek väljer av kvalitets skull att ta bort båda tidningarna ur utbudet. Frågan är väl bara om det är bibliotekens uppgift...

Kvällstidningarnas löpsedlar med sexchocker, pedofil mord och fettbomber väcker oenkligen reaktioner. En del blir så pass nyfikna att de köper tidningarna medan andra blir föregade och avstår.

Livsmedelshandlarförbundet har manat till bojkott av löpsedlar och på Helsingborgs sjukhus har det varit löpsedelsförbud för att människor inte ska känna sig kränkta. Nu är det bibliotekens tur att ta itu med kvällstidningarna.

I våras beslutade biblioteket i Falkenberg att ta bort båda kvällstidningarna ur sitt tidningsrum eftersom de "är ett lågvattenmärke ur kvalitetssynpunkt" som biblioteket

inte vill förknippas med. Av samma skäl som i Falkenberg har även biblioteket i Lysekil plockat bort tidningarna. Sedan i början av oktober kan allmänheten inte längre läsa de tryckta kvällstidningarna på biblioteket. Klart och tydligt har man även deklarerat att det inte är på grund av besparings-skäl som man tar bort kvällstidningarna.

– Tidningarna är undermåliga ur kvalitetssynpunkt, fyllda med skvaller och pseudokändisskrivier, säger bibliotekschef Inger Sterneskog. Hon menar att det är en normal prioritering som görs vad gäller urvalet.

– Vi gör dagligen val med tanke på kva-

litet, ämnesområde, behov och efterfrågan just här. Få ifrågasätter att vi varken har Se & Hör eller Norrbottens-Kuriren i hyllorna här. Dessutom har vi ett uppdrag som bland annat gett oss förtroendet att förvalta pengarna på bästa sätt. Vi försöker välja det bästa ur varje genre.

Men om innehållet i tidningarna inte är allmänt kränkande och förnedrande?

– Det är ju det som dom bitvis är! Man kan ofta läsa utmärkta kultur- och debattartiklar där men dessa riskerar att skymmas och tidningarna säljs ju med helt andra argument. Det finns även dom som menar att Aftonbladet borde finnas representerat som politisk motvikt till de borgerliga tidningarna. Problemet är bara att tidningen som den nu ser ut inte är något alternativ och det finns heller ingen annan daglig (s)-tidning som täcker vårt område.

Finns det inte en risk att biblioteket blir mindre serviceinriktat när man väljer att plocka bort kvällstidningarna?

– Vi har god service och generösa öppettider. Det finns även datorer här så låntagarna kan fortfarande läsa Aftonbladet och andra tidningar på webben, säger Inger Sterneskog.

Biblioteket har nästan enbart fått positiva reaktioner från allmänheten.

– Vi har fått runt 70 mejl och vykort från hela Sverige som tackat oss för beslutet och många positiva kommentarer både på biblioteket och på gatan. Ungefär 3-4 privatpersoner har förutom pressen reagerat negativt. Flera journalister har kritiserat mig för att vara smakdomare som hotar yttrandefriheten, konstaterar hon.

På andra håll i landet finns bibliotek som inte haft kvällstidningar på många år, t ex i Timrå och Huddinge.

– Vi har inte haft tidningarna sedan 1988.

Massor av medier?

Ja, med Media Direkt.

Talböcker, språkkurser, film, ljudböcker, noter, musik...

Och så massor av helt vanliga böcker, förstås. Totalt cirka 100 000 titlar. Och 13 000 nya tillkommer varje år, varav 8 000 med lektörsomdömen. Med Media Direkt™ får du tillgång till en heltäckande beställningskanal för alla typer av medier. Skräddarsydd för bibliotekens professionella krav.

Media Direkt från Bibliotekstjänst. Mer mångfald kan det knappt bli.

www.btj.se/mediadirekt

Bibliotekstjänst

Spana in våra unika urval i Media Direkt. Under Aktuella erbjudanden hittar du ständigt nya och spännande titlar för skolor och bibliotek. Som böckerna man talar om i radio och tv och erbjudanden till lågpris.

Det verkar inte vara någon som saknar dem heller eftersom ingen efterfrågan finns. Folk frågar mest efter lokaltidningen, säger bibliotekschef Ingrid Månsson.

Hon menar dessutom att det i dag inte behöver vara en konflikt att inte ha tidningarna eftersom de kan läsas gratis på Internet.

Är det bibliotekens uppdrag att avstå från medier av kvalitets skull?

–Ja, det är det. Framför allt om man bredar utbudet genom att köpa in andra medier, anser hon.

Men det finns de som anser att det inte är så lätt att besvara frågan vem som ska avgöra vad som är bra eller dåligt. Karin Fahller, bibliotekschef i Huddinge, är en av dem. Där har man inte haft kvällstidningar på över tio år.

–Det finns en slags allmän konsensus om att kvällstidningarna är dåliga. Samtidigt ska biblioteken vara neutrala och opartiska vad gäller utbudet. Det går inte heller att mäta varje tidning med samma måttstock. De måste bli bedömda utifrån sin egen genre, säger hon.

Luleås bibliotekskonsulent Detlef Barkanowitz håller delvis med.

–Finns det en efterfrågan på kvällstidningar så anser jag att de ska finnas på biblioteken. Man ska fråga sig vad folk vill läsa och inte påtala vad som är bra eller dåligt. Jag tror varken vi har den kompetensen eller ska ha den funktionen, säger han.

Är det inte bra och modigt att någon vågar säga nej till kvällstidningar av kvalitets skull?

–Jo, så länge det inte strider mot behoven. Då håller inte kvalitetsbegreppet. Jag menar att det inte enbart handlar om kvalitet utan om behov av kontroll. Det märks framför allt hur vi inom biblioteksvärlden hanterar Internet. Det finns en tydlig rädsla för brist på kontroll. Vi måste nog diskutera ännu mer vad bibliotekens roll ska vara, säger Detlef Barkanowitz.

Han menar att det krävs en stor attitydförändring. I Norge och Finland har kvalitetsdebatten inte förts – där förser man låntagarna med det som folk vill ska finnas på biblioteken. Man gör det utan tankar på folkbildning och gamla traditioner i bagaget.

–Jag hoppas biblioteken kan bli mer tillåtande och då bli en riktigt stor mötesplats, avslutar han.

Det finns andra som menar att det råder

moralpanik när det gäller kvällstidningarnas vara eller icke-vara på biblioteken och drar paralleller till 1970-talets bannlysning av vissa ”opassande” böcker. Expressens chefredaktör Otto Sjöberg är upprörd.

–Det är en oerhört allvarlig fråga. Ytterst handlar det om grundläggande demokratiska rättigheter som yttrandefriheten. Biblioteken finansieras med allmänna medel och därför finns det en otäck underton när enskilda bibliotekarier agerar smakdomare och egenmäktigt censurerar Sveriges två mest lästa tidningar. Använder man samma argument när det gäller boktoppen? Kommer Liza Marklunds böcker att plockas ur hyllorna snart?, frågar sig Otto Sjöberg.

Liza Marklunds böcker? Finns de på biblioteken, mäntro?

Åsa Ekström

Digital BiblioteksGUIDE

WAGNER

www.wagnerform.se

Folkbiblioteken under 100 år:

En ständigt pågående identitetskris

I en ny skrift sammanfattar Joacim Hansson hundra år av folkbiblioteksdebatt och biblioteksforskning. För BBL berättar han om vad han kom fram till och betonar det nödvändiga i att folkbiblioteken ständigt ifrågasätter sin identitet.

NÄR JAG FÖR ett drygt tiotal år sedan började skriva om biblioteksbranschen visste jag inte mycket om den, mer än det jag lärt mig via min erfarenhet som låntagare. Jag hade kort sagt behövt en manual som snabbt satte mig in i biblioteksvärlden. En manual som tog upp de viktigaste tankeströmningar och debatter som biblioteksvärlden präglats av under tidens gång.

Nu finns det en sådan – i alla fall på folkbibliotekssidan. Den heter *Det lokala folkbiblioteket – förändringar under hundra år* och utkommer i serien Mimers småskrifter som ges ut av Nationellt program för biblioteksforskning. Författare är den i biblioteksforskningssammanhang välkände profilen Joacim Hansson, fil.dr i biblioteks- och informationsvetenskap och verksam som forskare och lektor vid BHS.

Skriften sammanfattar alltså lättfattligt folkbibliotekets utveckling under hundra år: från bildnings- till utbildningsinstitution, för att grovt förenkla det. Den tecknar en bild av ett folkbibliotek vars identitet fått omprövas och ifrågasättas både en och två gånger och vars framtid inte på något sätt är given. Den tar upp alla de viktiga biblioteksdebatter och trender som figurerat under åren och är intressant läsning även för den som inte är ny i branschen.

Joacim Hansson säger att boken har varit efterfrågad och att den är ett resultat av diskussioner som förts inte minst med studenter vid BHS.

– Det har inte funnits så många skrifter som sammanfattar olika aspekter av biblioteksdebatten. Den här boken kan man sätta

i händerna på nya studenter, men den skall också gå att diskutera utifrån.

I boken tar Joacim Hansson med stöd från internationell biblioteksforskning upp de viktigaste trenderna som enligt honom själv ”sköljer över biblioteksdiskursen”. Den tar även upp tendensen att slå samman olika bibliotekstyper, ”en komplex och inte oproblematiske utveckling”.

– Vi forskare har ett annat perspektiv – de stora utvecklingarna är inte alltid så lätta att se när man är upptagen med att stå i referensdiskusen. Mitt syfte är inte att komma med lösningar utan snarare peka på komplexiteten i bibliotekens utveckling. Ofta när man läser om den verkar det så lätt allsammans, problem är i första hand administrativa. Mycket sällan handlar det om det som är mer övergripande och abstrakt som till exempel förskjutningar i bibliotekens värdebas.

Det dagliga arbetet ute på fältet gör att många yrkesverksamma bibliotekarier inte har tid att grubbla över de här frågorna, menar Joacim Hansson. Det är biblioteksforskningens uppgift. Men det är inte alltid helt lätt för forskningen att nå ut till bibliotekssektorn. Här ser Joacim Hansson ännu en viktig uppgift för skriften: att kommunicera något av den pågående forskningen till bibliotekssektorn. Där finns mycket som yrkesverksamma bibliotekarier kan ha nytta av i sitt arbete, tror Joacim Hansson – om de bara hittade fram till det.

– Jag tror inte att det handlar om ointresse, det har nog snarare praktiska orsaker. Man är för överbelamrad med jobb för att hålla sig ajour med aktuell forskning. Det är

lätt att klanka på biblioteken men det är ju lika mycket vårt ansvar som forskare att försöka nå ut.

Vad berättar då skriften om folkbiblioteket då och nu? Det handlar om en institution som håller på att få sitt uppdrag omskrivet i allt tydligare utbildningstermer.

– Medan den traditionella värdebasen har varit kultur och bildning har man nu alltmer närmast sig en instrumentell värdebas. Det finns också ett skifte i prioriterade grupper: När studenterna först började välja in på biblioteken var man frustrerad över att de tog tid från de ”viktigare” läntagarna. I dag är det tvärtom studenterna som tillhör den prioriterade gruppen, menar Joacim Hansson.

Något som också har förändrat folkbibliotekets roll är den stora tekniska utveckling som skedde under 1990-talet när IT och Internet gjorde sitt stora intåg på biblioteken. Det satte sin prägel på folkbiblioteksdebatten, som blev mer teknikorienterad. Och bibliotekariens roll och identitet var återigen ifrågasatt.

– Studenterna på biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna blev besvikna över att de inte blev webbdesigners. Och i biblioteksvärlden diskuterades det mycket vad man skulle kalla sig: cybrarian, osv. Den epoken dog ut ganska snabbt.

Efter den kom det som Joacim Hansson kallar för den pedagogiska eran. Teknologin används nu i lärosyfte och Sverige är enligt honom ”snudd på världsledande” när det gäller IT-relaterad skolbiblioteksforskning.

– Men det är egentligen en gammal dis-

kussion. Redan Valfrid Palmgren placerade bibliotek i skolorna.

En parallell trend, som lever lite i sky-
mundan idag men som Joacim Hansson
tror kommer att utvecklas framöver, är ABM,
bibliotekets förvaltande uppdrag. Han ser
redan många politiska initiativ i den rikt-
ningen och håller det inte för omöjligt att
den sidan kommer att framträda mer i takt
med att den pedagogiska diskursen ändrar
ansikte.

– Det är en möjlig återgång till bibliotek-
et som en identitetsskapande institution.

Trender och idéer kommer och går. Var
befinner vi oss om tio år? Har vi då totalt
omvärderat folkbiblioteksrollen igen? Inte
osannolikt. Joacim Hansson betonar att
man inte skall vara rädd för förnyelse: det
handlar snarare om att saker läggs till än att
något egentligen försvinner.

Men är det då bara folkbiblioteken som
lever i denna lätt schizofrena tillvaro där
den egna identiteten ständigt måste ifråga-
sättas och omvärderas? Varför håller inte
forskningsbiblioteken på med samma navel-
skådande?

– Nu kommer jag väl att få Gunnar Sah-
lin (riksbibliotekarie, reds anm.) på mig,
men forskningsbibliotek är ju egentligen
ganska okomplicerade institutioner... Där
ligger frågorna ofta mer på det instrumen-
tella planet. Folkbiblioteken är betydligt
mer komplexa, och det är därför de har svä-
rare med identiteten. Och så måste det nog
vara. Jag skulle bli djupt oroad om folkbib-
lioteken slutade ifrågasätta sin roll.

Annina Rabe

Joacim Hansson, sammanfattar folkbiblioteksdebatt och biblioteksforskning under ett sekel.

I Stockholms län har tre bibliotek infört det nya datachipsystemet

Nu kan personalen göra annat!

Oavsett vem som var först med det nya bibliotekssystemet – det är bara att konstatera: Nu är det här. Ett litet datachip som underlättar för låntagarna att själva hitta, låna och lämna böcker. Är tiden inne för det personlösa biblioteket måne?

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

– Investeringskostnaden är hög men i slutändan tjänar vi på det, säger Margareta Svanlid, enhetschef på Dieselverkstaden, beträffande det nya datachipsystemet.

UNDER FLERA ÅR har biblioteken i Nacka kommun (m) arbetat med att underlätta för besökare att klara sig själva så långt det går. På Dieselverkstaden tar man ytterligare ett steg i den riktningen när man nu försett böcker och lånekort med ett datachip. 16 000 volymer har "chippats", dvs streckkodsen har bytts ut mot ett datachip. Det finns flera fördelar med det nya systemet. Utlåningen är effektivare eftersom fler böcker kan lånas samtidigt. Streckkodssystemet kräver att man lånar en bok i taget medan datachipet kan ta flera. Dessutom ska datachipet vara mer säkert eftersom det inte slits ut lika lätt som streckkodsmärkningen. Låntagarnas nya lånekort kan även kopplas till en personlig service med tips om nya böcker eller recensioner. Dessutom kan alla skivor, böcker och tidningar förses med larm. Kulturrådet har finansierat den nya tekniken som har kostat 185 000 kr.

– Investeringskostnaderna för att utrusta alla böcker med chip är hög. Men apparaterna är betydligt billigare än streckkodsapparaterna så i slutändan tjänar vi på det, säger Margareta Svanlid som är enhetschef på Dieselverkstaden.

Hon är entusiastisk över de digitala resurser som finns och sin "förändringsbenägna personal som vågar tänka i nya banor". Dieselverkstaden är ett eget kulturcentrum med en blandning av kultur och kommers. I huset finns bland annat Länsmusiken, bio- och teatersalonger och en konsthall. Här kan man köpa en kaffe i fiket och sedan ta med sig koppen in till biblioteket där personalen handplockats för sina spetskunskaper i till exempel fantasy- och mangalitteratur. Av de sex anställda är fyra män i trettioårsåldern. Bibliotekarien Kalle Molin är en av dem och han påpekar att atmosfären i biblioteket är mycket tillåtande.

– Det är helt ok att ungarna kommer hit

Riksbanken stöttar KB-projekt med 10 miljoner

Kungliga biblioteket har fått fem miljoner kronor från Riksbankens jubileumsfond för att under två års tid inventera och katalogisera Selma Lagerlöfs verk. Johan Svedjedal, litteraturprofessor vid Uppsala universitet, har utsetts till projektledare och är den som ska samordna arbetet med detta omfattande material. Stora delar av det är ännu okända för allmänheten.

– Det handlar om olika utkast, delar av manuskript och olika varianter på Selma Lagerlöfs texter, säger Ingrid Svensson, förste bibliotekarie på KB.

Inventeringen och katalogiseringen av Selma Lagerlöfs verk är också ett led i förberedelserna inför en vetenskaplig utgåva som planerats i samarbete mellan KB, Selma Lagerlöfsällskapet, Litteraturbanken, Svenska Vitterhetssamfundet samt Selma Lagerlöfforskare. När den beräknas vara färdig kan Ingrid Svensson i dagsläget inte säga. KB:s del i arbetet är i första hand att göra inventeringen och sammanställa bakgrundsmaterialet till utgåvan, säger hon.

Riksbankens jubileumsfond har även beviljat KB ett anslag om fem miljoner kronor för att inkludera svenska tidskrifter utkomna mellan 1967 och 2004 i den nationalbibliografiska databasen *Nya Lundstedt – tidskrifter*. Syftet med databasen är att göra uppgifter om den svenska tidskriftsproduktionen tillgängliga för forskning, studier och allmänhet. Inom några år räknar man med att den svenska pressen kommer att vara beskriven i sin helhet. Men varför har projektet döpts till *Nya Lundstedt*? frågar sig kanske någon. Namnet hänvisar till Bernard Lundstedts tryckta bibliografi *Sveriges periodiska litteratur* som omfattar främst dagstidningar och tidskrifter men även annat från 1645 till 1899. Projektet *Nya Lundstedt*, som sedan 1995 bibliograferar hela den svenska pressen från 1900 och framåt, är helt enkelt en fortsättning på det arbetet. Riksbankens jubileumsfond har sedan 1995 anslagit medel till projektet.

Enligt KB är det framför allt tre omständigheter som gör *Nya Lundstedt – tidskrifter* unikt: ambitionen på fullständighet, den genomgripande kategoriseringen av tidskrifterna med hjälp av genrebeteckningar samt den höga beskrivningsnivån för delar av materialet.

HZ

och spelar tv-spel. Det finns inte många pekpinnar här inne, säger han.

Även praktikanten Anna Eklund, som studerar till bibliotekarie, intygar det. Hon trivs bra på Dieselverkstaden som hon menar är ett lyckat profilbibliotek i storstan.

– Hit har folk verkligen valt att komma för att det passar just deras egna behov, säger hon.

Samtidigt tror hon att på mindre orter i landet måste nog biblioteken fortfarande vara mer traditionella och erbjuda lite av det mesta.

I början av oktober invigdes det nya systemet och några veckor senare när BBL är på besök är det kö framför informationsdisken eftersom flera av besökarna måste skaffa nya lånekort.

– Några egentliga inkörningsproblem har vi inte haft. De flesta besökare som kommer hit är vana att själva leta upp information, säger Kalle Molin.

Även i Upplands Väsby har den nya tekniken införts. Där har man investerat cirka en miljon kronor för att märka bibliotekets 100 000 medier med datachipet. Liksom i Stockholm och Nacka, är tanken att det nya systemet ska underlätta för personalen. De slipper många tunga lyft och får även tid över till annat. Bibliotekschefen Anna-Clara Edin räknar med att personalen på sikt ska kunna få mer tid att hjälpa besökare med sökningar och ge tips på böcker. Frågorna är många och ofta komplicerade.

– Här i Upplands Väsby har vi dessutom förändrat yrkesrollerna eftersom även biblioteksassistenter nu kan skickas på informationsmöten om nya böcker. Detta för att även de ska kunna informera om det nya. Bibliotekarierna kan känna sig hotade av detta men vinsterna är flera. Dessutom vet alla att det ju är assistenternas jobb som är hotade när biblioteken ska spara pengar, säger hon.

På Luma bibliotek i Hammarby Sjöstad har man valt en billigare variant av den nya tekniken. Man använder redan befintliga apparater och installerar en antenn i dem. Stockholms kommun har fått 2,5 miljoner kronor från Kompetensfonden. En del av dessa pengar är avsatta till projektet med datachip som pågår både på Luma bibliotek men även på Medborgarplatsens bibliotek. Enligt projektledaren Cristina Csanady är tanken att personalens arbete ska kunna omstruktureras, från lånediskarna till mer webbaserat arbete och till virtuella tjänster. Dessutom ska personalen ägna sig mer åt uppsökande behov. I mars ska projektet utvärderas.

En föregångare i det här sammanhanget är Danmark där man sedan 1999 använt sig av datachipet i olika projekt. Efter år av inkörningsproblem är man nu nöjd med tekniken som även går att utveckla. I framtiden hoppas man att låntagarna ska kunna plocka på sig böcker och när man går ut genom porten registreras lånet, utan några apparater. Men försök har visat att det är svårt att avskärma radiovågorna. Böckerna hos en person som går precis bakom registreras även hos den förste låntagaren. Likadant är det när man står för nära låneapparaterna.

Nästa projekt i danska Silkeborg är att låntagarna själva med hjälp av ett chip ska kunna låsa upp dörren till biblioteket och registrera vem som varit där. Framtidens personallösa biblioteket kanske?

Åsa Ekström

FAKTA:

Stockholms Universitetsbibliotek införde systemet med datachip för fyra år sedan tillsammans med 3M. I Stockholms kommun använder man sig av ett chip tillverkat av Philips eller Texas Instrument. I Nacka är det kommunen som tillsammans med företaget Axiell utvecklat datachip tekniken.

Magdans och musikterapi

NU-biblioteket får projekt pengar från EU

NU-SJUKVÅRDENS BIBLIOTEK i Västra Götalandregionen har sökt och fått 2,2 miljoner kronor från EU-sekretariatet i Vänersborg för att utveckla de icke skolmedicinska delarna av vården. Man har sökt EU-bidrag tillsammans med Sykehuset Østfold i Norge. Norge är som bekant inte med i EU. Men det finns avtal som gör att om samarbetspartnern är medlem i EU och beviljas bidrag går den norska staten in med motsvarande summa. Det gör att NU-sjukvårdens bibliotek och Sykehuset Østfold tillsammans förfogar över 4,4 miljoner kronor. Pengarna ska användas för ett projekt som syftar till att utbyta erfarenheter från arbetet med musikterapi (Østfold) respektive kulturverksamhet (NU). Eller som det mer formellt heter: utveckla den integrativa sjukvården. Integrativ vård kan sägas vara ett mellanting av alternativ och traditionell sjukvård.

Initiativet till ansökan kom från Østfold där man alltså i några år, med goda resultat som följd, arbetat med musikterapi.

– Sykehuset Østfold fick på något sätt nys om att vi är duktiga på att integrera kulturverksamhet i vården och undrade om vi inte kunde göra någonting tillsammans, säger Shujaat Noormohamed, chefskurator och bibliotekschef.

NU-sjukvården i Västra Götalandregionen har en mångårig erfarenhet av kulturella aktiviteter med patienter, anhöriga och personal. Tidigare i år utsågs NU-biblioteket, i konkurrens med 25 andra bibliotek, till Årets sjukhusbibliotek 2005. Detta för att man som kombinerat sjukhusbibliotek ”på ett föredömligt sätt lyckats förena uppdraget att vara en viktig del i en kunskapsintensiv organisation med förmågan att genom ett rikt kulturutbud medverka till en bättre hälso- och sjukvård.”

– Vi möter många patienter som behöver en annan form av vård utöver den skolme-

dicinska vården. Många söker hjälp för symptom som kanske inte alls bottnar i traditionella fysiska orsaker utan snarare har sin förklaring i psykiska problem, menar Shujaat Noormohamed.

Att biblioteket blir ägare till det EU-finansierade projektet är ett medvetet val från hans sida. NU-biblioteket gör redan nu mycket för patienterna men skulle kunna göra än mer inom ramen för integrativ vård. Hans erfarenheter som både chefskurator och bibliotekschef har stärkt honom i hans beslut.

– Kuratorerna behöver inte i samma utsträckning som biblioteket profilera sig. Biblioteket behöver profilera sig på ett sätt som gör att hela organisationen blir en lärande organisation. Naturligtvis ska biblioteket också göra det man traditionellt gör på ett bibliotek, säger Shujaat Noormohamed.

Det var inte alldeles enkelt att knäpa ihop ansökan – en till lika delar krävande som lärorik uppgift.

– Inte minst för att vi var tvungna att göra en väldigt tydlig mall för hur vi ska utvärdera projektet. Till det vi ska utvärdera hör huruvida medicinförbrukningen och vårdtiderna minskar, patientens subjektiva upplevelser men även sjukvårdspersonalens upplevelser ska utvärderas – om de t ex upplever en bättre arbetsmiljö etc.

Gunda Svedung blir den som ska hålla i trådarna från NU-bibliotekets sida. I ett första skede ska formerna för samarbetet med Sykehuset Østfold utarbetas.

– Vi trampar hela tiden upp nya stigar här. På NÄL har vi till exempel inrättat ett muslimskt bönerum och ikväll har vi magdans, säger Shujaat Noormohamed.

NU-biblioteket strävar nämligen också att prioritera mångfald och mångkultur. Bibliotekets olika kulturprogram ska spegla den blandning av nationaliteter som finns inom Västra Götalandregionen.

FAKTA NU-BIBLIOTEKET

NU-biblioteket består av biblioteken på NÄL (Norra Älvsborgs Länssjukhus), Uddevalla sjukhus och Restad Gård. Även på övriga sjukhus i NU-sjukvården finns någon form av biblioteksverksamhet. N står för NÄL och U för Uddevalla.

I verksamheten ingår:

Arbetsplatsbibliotek
Kulturverksamhet
Medicinskt företags- och forskningsbibliotek
Patientbibliotek
Patientinformation
Samordningscentral för böcker och hälsa

FAKTA NU-SJUKVÅRDEN

Ger service i ett upptagningsområde med cirka 275 000 invånare i Dalsland, Norra Bohuslän samt de större orterna Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg.

Anställda: 5 500.

Omsättning 2004: 3,1 miljarder kronor.

Budget 2004: 3,2 miljarder kronor.

Vårdplatser: Sammanlagt 995 vårdplatser på de fem sjukhusen.

Patienter: tar emot cirka 300 000 patienter på läkarbesök varje år.

Akutvård: Inom NU-sjukvården är över 80 % av sjukvården akut.

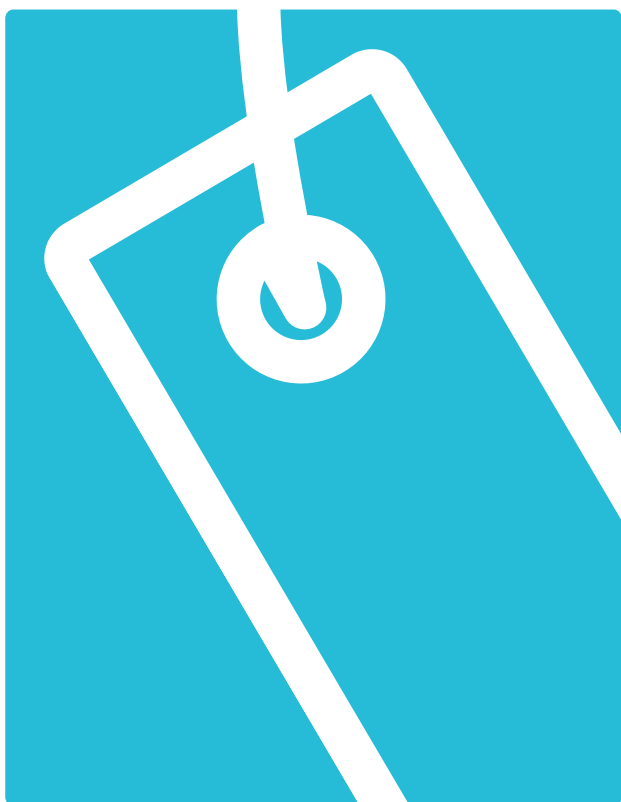
Personalbrist?

 bemannar
ditt
bibliotek

Mer information:

www.bibkonsult.nu 08-510 132 66

HZ

Biblioteks- kalendern

Se till att du får den.

En fullmatad guide till bibliotekssverige – 225 sidor med allt du behöver veta om svenska bibliotek, biblioteksansvariga, mässor, konferenser, utmärkelser och mycket mer. I år även med almanacksdel.

Var säker på att du får Bibliotekskalendern 2006 – den är inte längre en medlemsförmån för Biblioteksförningens medlemmar. Beställ kalendern via Media Direkt eller vår webbplats.

136 kr exkl. moms – mängdrabatt vid beställning av fler än 5 exemplar.

Läs mer på www.btjforlag.se

BTJ Förlag

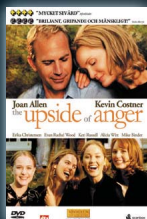

film biblioteket

- En hemsida för Sveriges bibliotek!

Laddad med över 2000 filmtitlar från 249kr med utlånings/uthyrningsrätt.

**Beställ minst 5 filmer via www.filmbiblioteket.se
i december och du får en fin julklapp!**

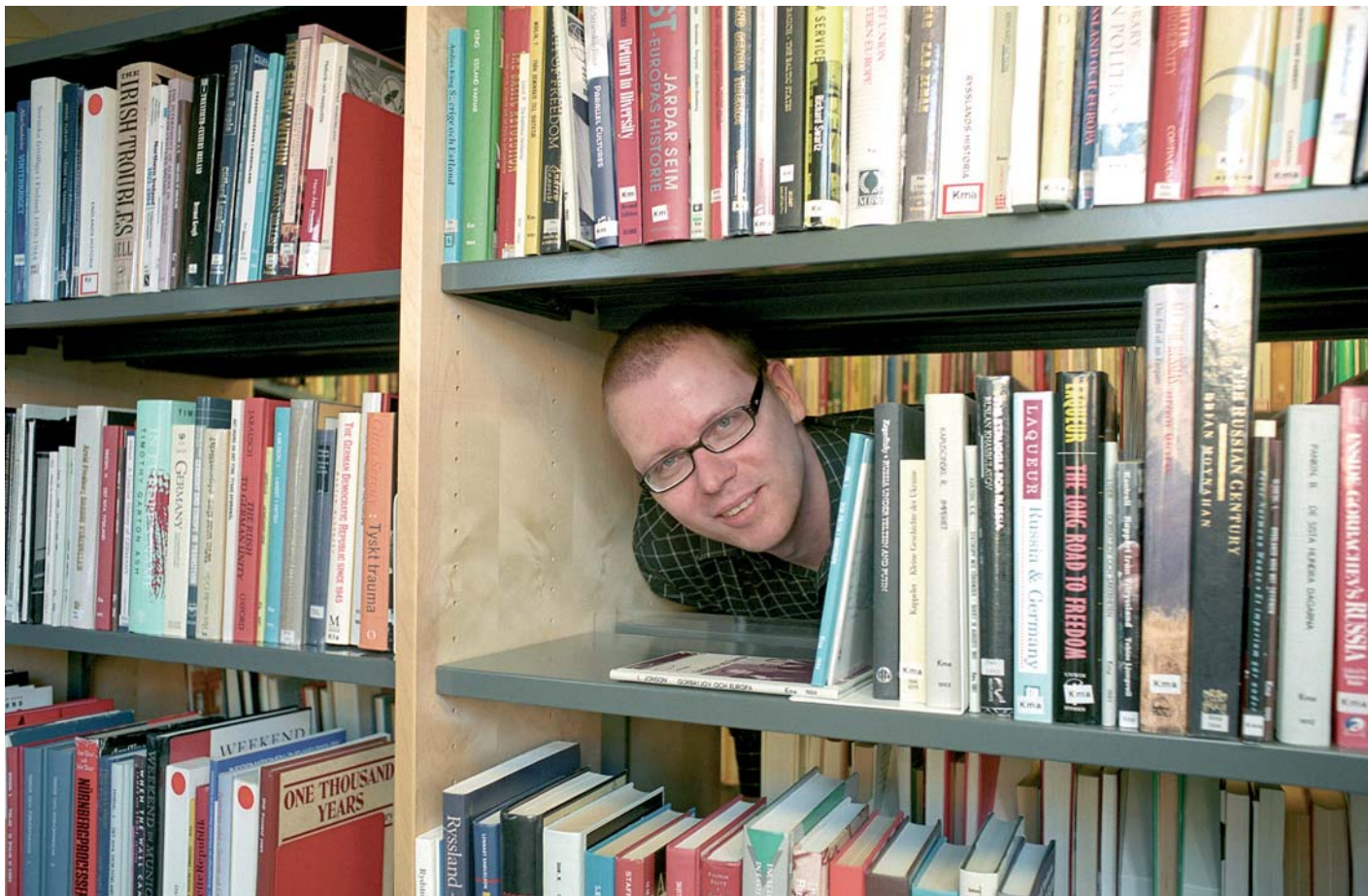
Gäller 1 gång / bibliotek

Filmdata AB, Göteborgsvägen 19, 504 35 Borås
Tel: 033-225270 Fax: 033-444466 Mail: bibliotek@filmdata.se

Fri ett år för att förverkliga drömmar

FOTO: MARIA OVARZELL

– Jag har alltid drömt om att ha ett litet bokförlag. Nu ska jag undersöka om det är möjligt, berättar Tommy Jansson.

Tommy Jansson har tagit ett friår från sitt arbete som bibliotekarie på Migrationsverket i Norrköping. Hans jobb ersätts av bibliotekarien Gabriela Tobón som har varit arbetslös de senaste två åren. Båda ser de friåret som en möjlighet till en förändring av sina liv.

– **MAN VET INTE** vad som kan hända. Det kan hända mycket under ett år, funderar Tommy Jansson medan han håller på att sätta in Gabriela Tobón i hennes nya arbetsuppgifter på Migrationsverkets bibliotek.

Under två veckor går de tillsammans för att hon ska lära känna sin nya arbetsplats innan han går på sin ledighet som ska vara exakt ett år. Båda är glada och känner tillförsikt inför framtiden. Gabriela Tobón be-

skriver beskedet från Arbetsförmedlingen om att hon fått vikariatet på Migrationsverket som en glädjehock.

– Är man en 59-årig kvinna, akademiker och invandrare, då är det inte lätt att komma ut i arbetslivet. Nu har jag ett helt år som bibliotekarie framför mig. Det känns underbart.

För Tommy Jansson har arbetslivet sett annorlunda ut. I sju år har han arbetat som

bibliotekarie på Migrationsverket. De senaste åren har han fått uppleva flera nedskärningar på arbetsplatsen.

– Det har sparats och skurits. Personalen inom biblioteket har minskat från fyra till tre till två till slutligen en anställd. Jag har inte riktigt hämtat mig från den här omställningen. Det är svårt att vara den som blir ensam kvar, menar Tommy Jansson.

Men det finns också andra orsaker till att han har valt att ta ett friår. Tommy Jansson hoppas att kunna förverkliga en dröm som han länge gått och burit på.

– Jag har alltid velat ha ett litet bokförlag. Nu ska jag undersöka om det är möjligt.

Målet är att inom ett år ge ut en bok på det egna förlaget Velda. Tommy Jansson är fascinerad av amerikansk kriminallitteratur från 1940- och 1950-talen och hoppas kunna

ge ut nytgåvor inom den genren. Namnet Velda har han tagit från en av favoritböckerna. Velda är den hårdkokta deckaren Mike Hammers sekreterare i böckerna skrivna av Mickey Spillane.

Omkring 90 procent av litteraturen inom den här genren är skräp, menar Tommy Jansson.

– Men det finns också böcker som håller en hög kvalitet. Jag hoppas kunna hitta titlar som inte tidigare getts ut i Sverige och översätta dem.

Han tycker exempelvis om de första böckerna som skrevs om Mike Hammer i början av 1950-talet.

– Det finns en professionalitet och glöd i många av de här böckerna, menar Tommy Jansson.

Men han har inga illusioner om att hans bokförlag ska kunna gå med vinst i första taget.

– Det är som med biblioteksjobbet. Man gör det inte för pengarna.

Tommy vill också få mer tid över för sin dotter Sonja.

– Det här är sista året innan hon börjar i skolan. Vi ska minska lite på dagstiden. Jag hoppas också kunna vara lite mer av en hemmaman som lagar mat och bakar.

För Gabriela Tobón har bibliotekarieyrket alltid varit drömmen. Hon kommer från Colombia och arbetade på universitetsbiblioteket i huvudstaden Colombia i åtta år. När hon sedan, på grund av politiska skäl, kom till Sverige 1980 började hon två år senare på bibliotekshögskolan.

– Jag hade ingen formell biblioteksutbildning i hemlandet och ville fortsätta arbeta som bibliotekarie.

Men den svenska arbetsmarknaden har varit kärv för Gabriela Tobón. Under årens lopp har hon haft en rad olika vikariat och projektanställningar samtidigt som hon också har arbetat som tolk. De två senaste åren har hon varit arbetslös.

– Jag ser inte hindren utan möjligheterna. Mitt arbetsliv i Sverige har varit roligt och lärorikt. Genom att jag har varit på så många olika ställen – allt från olika gymnasiebibliotek till biblioteket på Kriminalvårdsverket och Arbetets museum – har jag hela tiden lärt mig massor av nya saker.

Gabriela Tobón tycker friåret är en bra lösning. Men själv skulle hon inte ha råd att utnyttja möjligheten. Hon ser nu i stället fram emot att få en bättre ekonomi efter att ha tvingats leva på a-kassa under flera år.

För Tommy Jansson blir ekonomin nu i stället sämre. Under friåret räknar han med

Gabriela Tobón får återigen arbeta som bibliotekarie efter två års arbetslöshet.

att få ut mellan 8 500-9 000 kronor i månaden.

– Min fru får dra in pengarna, säger han lite skämtsamt.

– Allvarligt talat, visst skulle det vara svårt att klara sig om vi inte hade två inkomster. Det skulle också vara tuffare om vi hade köpt hus eller bil och hade en massa skulder. Nu får vi anpassa oss och leva efter den nivå vi har. Något som vi också har gjort tidigare.

Vänner och arbetskamrater har varit positiva till hans val av friår.

– De som är mitt uppe i karriären kanske tycker det är konstigt att jag hoppar av. Men jag ser det som en möjlighet att stanna upp och tänka efter vad jag vill med mitt liv och yrkesliv.

Marita Andersson
Frilansjournalist

FAKTA OM FRIÅR

Friåret är ett arbetsmarknadspolitiskt program som innebär att en anställd tar ledigt samtidigt som en arbetssökande från Arbetsförmedlingen går in som vikarie. Tanken är att den som tar ett friår ska kunna ägna sig åt personlig utveckling eller kompetensutveckling samtidigt som en arbetslös stärker sin ställning på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen ska i första hand prioritera långtidssjukskrivna, arbetshandikappade och invandrare. Ytterst är det dock arbetsgivaren som bestämmer vem som ska få vikariatet. Friåret gäller för både för privat- och offentlighetsanställda. Men man måste ha varit anställd minst två år för att kunna ta friår. Arbetsgivaren har också möjlighet att säga nej.

Den som vill utnyttja friåret kan ta mellan tre till tolv månader ledigt.

Ersättningen blir 85 procent av a-kassan. Det innebär lägst 320 kronor och högst 621 kronor per dag. Efter 1 januari 2005 gäller friåret i alla landets kommuner. Totalt ska det i hela landet finnas 12 000 friårsplatser att söka. 2006 finns 14 000 friårsplatser.

Friårsreformen: Flipp eller flopp?

INTRESSET FÖR friårsledighet minskar. Knappt 6 000 friårsplatser står tomma till nyår och flera län kommer att få svårigheter att fylla de sammanlagt 14 000 friårsplatserna till nästa år. Det har Ams, Arbetsmarknadsstyrelsen, kommit fram till efter en förfrågan till länsarbetsnämnderna.

I slutet av augusti i år var 12 057 personer friårslediga. I början av november var 11 714 platser tillsatta men fram till årsskiftet kommer 3 700 att avsluta sin friårsledighet. De flesta län har kommuner med utrymme för fler friårsvikariat. Minst intresse för reformen finns i län som Östergötland, Kronoberg och Skåne. Bara i Gotlands, Hallands och Jämtlands län har intresset varit tillräckligt stort för att fylla antalet tillgängliga platser.

Hur har det då gått för dem som haft ett friårsvikariat? Också det kan Ams lämna besked om. I myndighetens återrapportering till regeringen om friåret för perioden juni-augusti 2005 framgår att nästan varannan friårsvikarie hade anställning två månader efter vikariatets upphörande. Rapporten visar att cirka 700 personer avslutat ett friårsvikariat fram till sista juni i år. Två månader senare hade nästan 26 % av dessa ett varaktigt arbete, omkring 20 % hade någon annan form av arbete, annat vikariat eller timanställning. Knappt 30 % var arbetslösa.

– Att nära hälften av friårsvikarierna har fått någon form av anställning i en svag arbetsmarknad är positivt och tyder på att friårsvikariatet har stärkt deras möjligheter till arbete, säger Lars Sjöström, ställföreträdande generaldirektör på Ams.

Av rapporten framgår också att majoriteten av alla friårslediga är kvinnor inom den offentliga sektorn. Mer än varannan friårsledig är 50 år eller äldre och anställd inom kommunen. Deras vikariat är däremot yngre. Drygt tre av tio friårsvikariat är under 30 år, knappt två av tio är över 50 år.

Fyra av tio friårsvikariat tillhörde någon av de grupper som arbetsförmedlingarna i första hand ska prioritera: utlandsfödda, långtidsarbetslösa eller arbetshandikappade. En något mindre andel än vid tidigare mätningar.

HZ

Populärmusik från bibblan

Från och med första januari nästa år erbjuder BTJ en tjänst där låntagare ska kunna ladda ner populärmusik från svenska bibliotek. Lagligt. Enkelt. Och gratis. Än så länge finns inga andra planer än att biblioteken själva får stå för hela kostnaden. Kulturrådet ställer sig avvaktande inför vilket som är det bästa sättet att distribuera musik via biblioteken i framtiden.

BTT TRETTIOTAL svenska bibliotek erbjuder sedan september förra året gratis nedladdning av klassisk musik från sina hemsidor. Närmare 70 000 nedladdningar har gjorts sedan starten. Nu förbereder BTJ Nordic efter dansk förebild en tjänst där låntagarna även kan ladda ner populärmusik gratis.

De nedladdade låtarna, som levereras i WMA-formatet och blir olyssningsbara efter en vecka, ska inte gå att förvandla till det mer lätthanterliga och spridda mp3-formatet. Detta för att försäkra sig om att det blir fråga om ett lån som sker via lånekortet på låntagarens lokala bibliotek och ingen kanal för att sprida musikfiler på nätet.

Fördelen med den nya tekniken är att biblioteken slipper den kostsamma hanteringen med cd-skivor. Nackdelarna är flera. Än så länge fungerar WMA bara till pc-datorer och inte Macintosh. Och just på grund av den stora osäkerhet som generellt råder kring hur musik lagras och distribueras har Kulturrådet bestämt sig för att vänta med att fatta beslut om verksamheten ska subventioneras.

Jonas Hallström, produktansvarig på BTJ:

–Det betyder ingenting för våra planer. Vi har inte utgått från att vi ska få hjälp från Kulturrådet. Som kommersiell aktör kan vi inte ha synpunkter på hur det ska finansieras.

Vilken musik kommer tjänsten att erbjuda? Kommer det att vara mycket svensk musik från svenska skivbolag?

–Det är inte så lätt att definiera vad som är ett svenskt skivbolag längre. Mycket av den svenska katalogen ligger på internationella skivbolag. Branschen är helt enkelt ganska internationell. Det finns kanske

3000 skivbolag och tre av dem har 80 procent av utbudet.

Tonsättare och textförfattare ersätts via Stim enligt en modell som påminner om den ordinarie bibliotekersättningen. Pengar går till en solidarisk fond som förvaltas av konstnärnämnden.

I Danmark har staten genom "biblioteksstyrelsen" subventionerat utlåningsverksamheten med cirka fyra miljoner kronor. Ett stöd som enligt Jonas Hallström bidrog till att man från start hade 120 bibliotek som kunde erbjuda runt 150 000 låtar för nedladdning.

Priset för BTJ:s nedladdningstjänst kommer att baseras på kommunstorlek och hur många nedladdningar som görs per år. För de flesta kommuner som har 10–25 000 invånare ligger priset i dagsläget på 12 500 kr/år vilket ger rätt till 5 000 lån per år. En mindre kommun betalar 6–7 000 kronor/år och de större kommunerna upp till 50 000 kronor/år. Det ger å andra sidan rätt till ett större antal lån. Tjänsten kan sedan kompletteras med fler lån i efterhand.

Martin Aagård

FAKTA/NEDLADDNING AV POPMUSIK

- Den nedladdade musikfilen blir obrukbar inom en vecka
- Formatet är krypterat WMA-format och kan inte laddas ner till en iPod
- Cirka 100 000–150 000 låtar kommer att finnas tillgängliga när tjänsten öppnar
- Tjänsten har utvecklats av det danska företaget Phonophile

Komparativ studie belönas med BTJ-stipendium

Casper Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsen vid Danmarks Biblioteksskole har tilldelats BTJ:s stipendium i Bengt Hjelmqvists namn 2005. De får stipendiet som är på 100 000 kronor för sin kommande komparativa studie av nordiska och anglosaxiska bibliotek. Stipendiet inrättades till minne av Bengt Hjelmqvists 100-årsdag den 28 oktober 2003. Förra året delades stipendiet ut för första gången till Åse Hedemark. Stipendienämnden anser att årets stipendiater Casper Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsens forskningsprojekt väl speglar Bengt Hjelmqvists anda att utveckla, stärka och inspirera biblioteken. Framför allt framhåller man studiens internationella perspektiv och dess vikt för biblioteksutvecklingen i Norden.

Vid sidan av den komparativa studien arbetar Casper Hvenegaard Rasmussen (38 år) och Henrik Jochumsen (42 år) dessutom med doktorsavhandlingen *Biblioteksbrugen under förändring* vid universitetet i Tromsø.

HZ

Få lärare använder skolbiblioteken

Skolbiblioteken är underutnyttjade. Det visar en undersökning om barns läs- och skrivarbete som gjorts vid 80 skolor i Uppsala kommun. Inte ens hälften av lärarna där använder sig av skolbiblioteken särskilt ofta.

–Visst borde fler använda sig av biblioteken. Lärarna måste inse värdet av läsning i alla ämnen eftersom det är genom språket vi lär oss saker, säger Caroline Liberg, professor i utbildningsvetenskap vid Uppsala Universitet, som genomfört undersökningen. Samtidigt understryker hon att en anledning till att lärarna inte använder sig av skolbiblioteken kan vara de knappa resurserna. Istället använder de sig av folkbiblioteken.

Samtidigt visar undersökningen att få lärare i naturvetenskap använder sig av skönlitteratur i undervisningen. Enligt professor Liberg borde man få lärarna medvetna om att man till exempel kan läsa science fiction i fysiken för att förstå ämnet bättre.

420 lärare deltog i undersökningen.

AE

Dyslexihörnor på Stockholmsbiblioteken

NU SKALL dyslexin uppmärksammas på biblioteken i Stockholmsregionen. Nyligen invigdes den första "dyslexihörnan" på Lumabiblioteket i Nacka, ett särskilt ställ där man samlar aktuell information om läs- och skrivsvårigheter. Under hösten skall också biblioteken i Skarpnäck, Älvsjö, Hornstull, Gröndal och Årsta få egna dyslexihörnor. Utöver dessa står ytterligare ett 15-tal bibliotek på tur. Projektet, som finansieras av Arvsfondsdelegationen, är ett treårigt samarbetsprojekt mellan Föräldraförbundet för dyslektiska barn (FDB), FMLS, Stockholms län och Stockholms stadsbibliotek.

Projektleddare och initiativtagare Birgitta Jansson, vad kommer dyslexihörnorna att innehålla?

– De innehåller praktisk information om dyslexi och vänder sig till både föräldrar, lä-

rare och barn/ungdom. Jag har skrivit mycket eget material, men det finns också mycket från andra leverantörer.

Dyslexihörnorna skall bland annat informera om dyslexi i stort, men också om vilka tekniska hjälpmedel som behövs, vilka krav man som förälder kan ställa på skolan. Birgitta Jansson vill också att de skall fungera som en samlingsplats där även föreläsningar, möten och andra aktiviteter kring dyslexi kan äga rum.

Hur fick du idén att samarbeta med biblioteken?

– Det kändes helt naturligt med biblioteken – de finns på alla ställen var man än bor. När det upptäcktes att en familjemedlem har dyslexi uppstår stor frustration hos både barn och föräldrar. Det finns massor av information att tillgå, t ex på Internet. Men man behöver hjälp med att sälla i all infor-

mation, och där är det helt naturligt att vända sig till biblioteket.

En annan fördel med att ha dyslexihörnorna på biblioteket är att barnen också har möjlighet att få tidig kontakt med böcker, framför allt talböcker, säger Birgitta Jansson. Hon har själv en dyslektisk son och vet hur stort behovet är av information och vägledning.

Varje bibliotek får genomgång och information av Birgitta Jansson när dyslexihörnan införs. För närvarande omfattar kampanjen bara Stockholmsbibliotek, men på sikt hoppas Birgitta Jansson att dyslexihörnorna skall sprida sig även till resten av landet.

– Förhoppningen är att Dyslexihörnan skall möjliggöra en naturlig och nära kontakt mellan skola och föräldrar så att alla får en så bra skoltid som möjligt. **AR**

Digital bibliotekssatsning i Norrbotten

I 13 av länets 14 kommuner kan man nu låna böcker utan att besöka biblioteket. Det är bara att ladda hem någon av de 900 e-böckerna via bibliotekens hemsida. Utbudet består av skönlitteratur, facklitteratur och barnlitteratur. Fördelarna är flera: e-biblioteket är öppet dygnet runt, biblioteken behöver inte skicka ut förseningspåminnelser eftersom e-boken efter tjuugoåttio dagar försvinner ur datorn. Dessutom finns nya böcker tidigare som e-bok än som tryckt bok. Även Överkalix väntas ansluta sig till satsningen som gör biblioteken tillgängligare.

– Fast det har ännu inte varit någon efterfrågan på e-böcker, säger biblioteksassistenten Anna Karin Engman till BBL.

AE

Digitala arkiv framtidssäkras

Forskare i Norrbotten kan bli de som löser gåtan med hur vi ska framtidssäkra allt digitalt material som dagens informationssamhälle skapar. I dag finns inget beständigt sätt att bevara materialet så att det även kan ses och läsas om hundra år. Det som lagras på hårddiskar, DVD, CD-rom och disketter riskerar alltså på sikt att förstöras. Men projektet LDB (långsiktigt digitalt bevarande) i Sävast kan ha lösningen på problemet. Bakom projektet står Riksarkivet, Luleås tekniska universitet och Bodens kommun. Redan i dag ligger man i tåten när det gäller långsiktig datalagring – dels genom migrering vilket innebär att datan ständigt flyttas till nya medier. Dels genom emulering vilket innebär man kan köra program i ett annat operativsystem än det ursprungligen var skapat för.

Vid årsskiftet kommer även ett LDB-centrum öppnas och då kommer också KB och Statens ljud- och bildarkiv att knytas till det.

AE

exLIBRIS
KVALITET • DESIGN • FUNKTION

2000-talets bibliotekshyllor

Med denna smakfulla, flexibla och lätta hylla kan Du sätta personlig touch på inredningen.

 Biketjänst
Biblioteks-inredningar
Box 30, 340 30 Vislanda

T: 0472-300 36 E: info@biketjanst.se
F: 0472-344 59 W: www.biketjanst.se

Biblioteken: en närande eller tärande sektor?

Alla tycks vara överens om att bibliotek är någonting som är bra och värdefullt. Men hur mäter man det ekonomiska värdet av biblioteket? Samhällsnyttan? Jakob Harnesk har tittat närmare på studier där man försöker positionera biblioteken i ett "värde-sammanhang".

SÅ HÄR LIGGER det till: För varje skattekrona som satsas på bibliotek får samhället en avkastning som motsvarar ca fyra till fem kronor. De termer som används av ekonomer är ROI (Return-On-Investment) eller Cost-Benefit.

Den norska forskaren Svanhild Aabø lade tidigare i år fram sin doktorsavhandling "The value of public libraries". Hennes studie rör de norska folkbiblioteken och ligger därmed svenska förhållanden nära. I sin forskning har hon utgått från en metod som kallas "contingent valuation" (ung. betingad värdering), som syftar till att värdera tjänster som inte återfinns på marknaden på vanligt sätt. Genom intervjuer har hon bl a försökt ta reda på vad människor, både låntagare och icke-låntagare, skulle vara villiga att betala för biblioteken i sin kommun. Aabø ställde bl a frågor som: *Hur mycket skulle du vara villig att betala för att förhindra att biblioteket blir nedlagt?*

Det visade sig i Aabøs studie, för övrigt den första av det här slaget som täcker in biblioteksväsendet i ett helt land, att förhållandet mellan kostnad och nytta var 1:4. Alltså att samhället och medborgarna får tillbaka fyra gånger så mycket som satsats.

Flera andra internationella studier stärker hennes forskning. I England anlätade British Library år 2003 två konsulter inom området. De kom i sin rapport "Measuring our value" fram till att British Library genererade intäkter till staten som motsvarade ca 4,5 gånger deras anslag. I reda pengar handlar det om 363 miljoner pund, dvs mer än fem miljarder svenska kronor.

Flera intressanta studier har också gjorts i USA, framför allt på folkbibliotekssidan. I

South Carolina uppgav exempelvis 78 % av deras "business users" att den information de fick från sitt folkbibliotek var positiv för deras företags affärer. En fjärdedel angav att utan tillgång till folkbiblioteket skulle företagets kostnader öka med mellan 500 och 5000 dollar. Slutligen angav 11 % av de tillfrågade att de hade fått hjälp att skaffa ett nytt jobb.

I Seattle, där man nyligen invigt ett alldeles enastående folkbibliotek, har man utgått från biblioteket som turistmagnet, och konstaterat att om turistströmmen ökar med 1 %, så ökar den ekonomiska omsättningen i regionen med en miljard dollar över en 25-årsperiod.

I Florida gjordes en stor undersökning av statens folkbibliotek 2004. Man kom där fram till ett ROI-värde på 1:5,64 och att varje satsad dollar bidrog till att öka statens BNP med nio dollar. Framgångsrika folkbibliotek minskar också arbetslösheten. I undersökningen kunde man konstatera att ett nytt jobb skapades för varje 6500 dollar som anslogs. Sammanlagt skapades 68700 nya jobb tack vare biblioteken.

Denise Davies är chef för den amerikanska biblioteksorganisationen ALA:s forsknings- och statistikkontor. I vår e-postkorrespondens bekräftar hon att den här typen av undersökningar är "heta" just nu:

–I vissa kommuner kräver man till och med den här typen av utvärderingar. Den svåra ekonomin har gjort det nödvändigt att försöka positionera biblioteken i ett "värde-sammanhang". ROI-studier går längre än den vanliga "feel good"-uppfattningen. Alla älskar bibliotek, men är de villiga att stödja dem tillräckligt?

Hon berättar också att ALA i sin stora undersökning av hushållens attityder till

bibliotek lagt in en handfull frågor som handlar just om ROI. Denna "Household Survey" görs vart tredje år och i början av 2006 är det dags igen.

Sverige är dock ett vitt fält på den här kartan. Ingen ekonom, ingen B&I-forskare har på allvar tagit itu med utmaningen att försöka beräkna hur mycket de svenska biblioteken genererar tillbaka till samhället. Ett undantag är Margareta Nelkes "Knowledge management in Swedish corporations" (1998). Nelke, som då var bibliotekschef på TetraPak, intervjuade där ett antal FoU-chefer och marknadschefer om hur de värderade sin information.

–De angav som regel att värdet av den information de använt var högt, samtidigt som kostnaden för att skaffa fram informationen var förhållandevis låg, berättar Margareta Nelke. Värdet av att exempelvis läsa en artikel bedömdes motsvara 30 gånger anskaffningskostnaden. För ett patent var värdet ännu högre – hela 52 gånger större än kostnaden för att köpa in det.

Varför har då ingenting gjorts i Sverige – än? Jag ställde frågan till Per Frankelius, forskare i företagsekonomi vid Örebro universitet, som bl a studerat informationsökningens betydelse för innovationer och tillväxt.

–Jag tror det beror på historiska traditioner. Inom ekonomiämnet har man prioriterat andra saker. Samtidigt är det paradoxalt eftersom det inte var några "uppfinnar-jockar" som byggde det svenska välståndet. I stället skedde det oftare tack vare effektiv informationsökning om än inte alltid via biblioteket.

Men det finns också positiva exempel där bibliotek spelat en framträdande roll, inte minst i avancerade moderna företag.

– Ta Pharmacia som exempel, fortsätter Per Frankelius.

– Deras framgångsrika tillväxthormoner genererar intäkter på flera miljarder om året. 30–40 % av det kan, enligt min tolkning, förklaras av informationssökning, som bl a innebar att man tidigt förstod DNA-teknikens värde.

Eftersom biblioteken och informationssökningen ligger tidigt i värdekedjan är det dock lätt att de glöms bort när framgången kommer. De som tar åt sig äran är inte biblioteksrelaterade personer och kanske finns en del av förklaringen att hämta i kulturskillnader, menar Per Frankelius.

– Bibliotekskulturen representerar kunskap och noggrannhet, men också en lågmäldhet med viss kulturell touch. Det gör att man lätt förblir i det fördolda.

Efter att bibliotek under många år utvärderat och kvalitetssäkrat sin verksamhet borde det nu vara dags att ta nästa steg, nämligen att också försöka mäta *effekterna* av verksamheten. Effekterna måste inte alltid vara ekonomiska, men ofta är de det. De exempel som getts ovan visar att det nu finns accepterade metoder och verktyg att använda sig av.

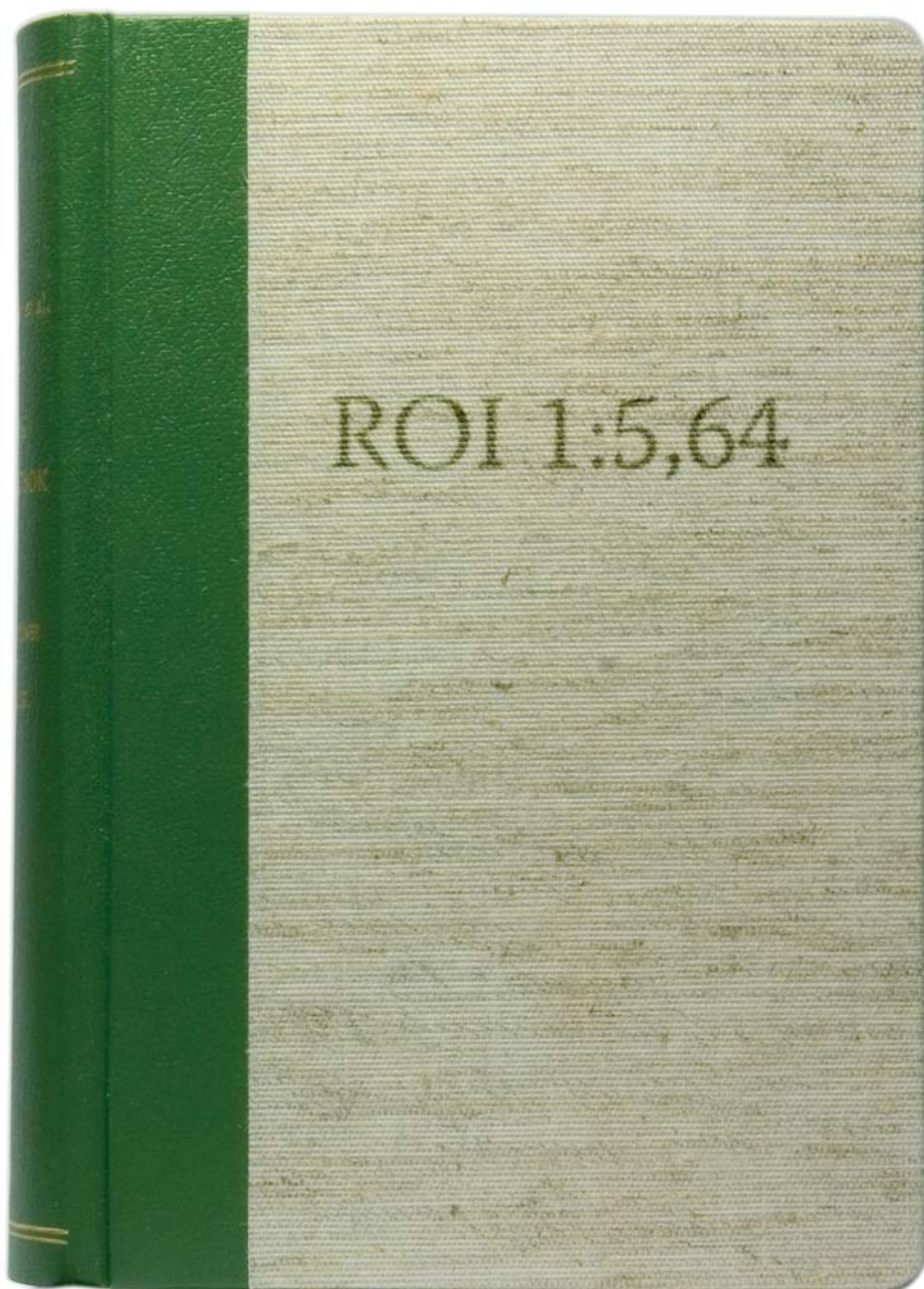
I högstämnda sammanhang berättar politiker, rektorer och andra beslutsfattare gärna om att biblioteken är viktiga för samhället, för kulturen, för utbildningen och bildningen, för demokratin.

Men *hur* viktiga biblioteken är – är det inte dags att någon ställer sig den frågan?

Jakob Harnesk

Bibliotekskonsult och återkommande medarbetare i BBL

Länktips: ALA:s bibliografi över ROI-studier:
<http://www.ala.org/ala/ors/reports/roi.htm>

Rum för barn nyinlagt

Sponsring? Ja, tack!

FOTO ÅSA EKSTRÖM

– Leken är vägen till böckernas värld, säger Giovanna Jörgensen, chef för "Rum för barn" på Kulturhuset i Stockholm.

ÖVER 13 000 besökare på en vecka! Kulturhusets nya bibliotek, "Rum för barn" har redan blivit en succé. Men utan de drygt tre miljoner kronor som sponsorn Åhléns bidragit med skulle drömbiblioteket förmodligen inte ha blivit av...

Biblioteket, som är inhytt på våning 4 i Kulturhuset i Stockholm, är ett profilbibliotek, inriktat på barn och deras behov.

– Men utan grälla färger och allt ryschysch som vuxna ofta förutsätter att alla barn tycker om, konstaterar Giovanna Jörgensen, chef för "Rum för barn".

Efter att i flera år ha velat skapa ett drömbibliotek för barn har nu hennes vision blivit verklighet. Projektgruppen bakom bygget har bestått av bibliotekariéer, pedagoger, arkitekter och konstvetare. Det 800 kvadrat-

meter stora biblioteket är indelat i tre rum, en del för 0–3 år, en del för 4–7-åringar och en del för barnen mellan 8–11 år. Dessutom finns det en bildverkstad i anslutning till biblioteket. Scenografen Kristofer Sjöström har designat biblioteket där det finns hängmattor och kojor. Möblerna är anpassade efter barns behov och de tillåts även att klättra och leka i biblioteket. Ibland sitter personalen på golvet och spelar spel med barnen.

– Biblioteket ska ge en positiv association. Det ska vara kul att använda hjärnan. Leken är vägen till böckernas värld, tror Giovanna Jörgensen. Föreställningen att ett bibliotek ska vara tyst och stillsamt ska punkteras. Bibliotekets program är framför allt fokuserat på högläsning för att kompensera att föräldrarna allt mer sällan läser för sina barn.

– Samtidigt kräver barnen viss lugn och ro. Vi har därför medvetet valt bort datorer i verksamheten. Nuförtiden har de flesta barn tillgång till datorer, antingen hemma eller i skolan, menar Giovanna Jörgensen.

Inför ombyggnaden har även en referensgrupp med barn fått ge synpunkter och vara med om utformningen. Flera normer har brutits. Biblioteket är inspirerat av Montessoripedagogiken. Böckerna i bokhyllorna är katalogiserade rent tematiskt. Barnen ska kunna välja vad de vill läsa utan bibliotekariérs hjälp. Böckerna är logiskt sorterade i hyllorna, längst ner står smådjursböcker och högst upp böcker om rymden.

– Många barn i 5-6-årsåldern kan ju inte läsa och därför är det logiskt med bilder som hjälper barnen med bokinnehållet, säger Giovanna Jörgensen.

Bokhyllan med spännande böcker illustreras med en bild på en trollkarl. En orange saftblandare är placerad i sirénhyllan där de flesta av bibliotekets bilböcker står uppstade.

– Barn förstår inte det abstrakta systemet med bokstavskoder för olika kategorier av

böcker. Därför passar det här systemet bättre. Fast för personalen kan det ibland ta lite längre tid att hitta boken man söker, eftersom "spännande-boken" även passar under "sirénböckerna". Men större problem än så är det inte, säger Ingrid Källström, barnbibliotekarie på Rum för barn.

Ombyggnaden av biblioteket har finansierats med 600 000 kr från Framtidens kultur och 200 000 kr från Kulturrådet men huvuddelen av pengarna kommer från Åhléns. Varuhuskedjan har sponsrat "Rum för barn" med drygt 3 miljoner under tre år. En kontroversiell lösning medger Giovanna Jörgensen samtidigt som hon betonar att det hittills fungerat mycket bra.

– Åhléns har inte på något sätt lagt sig i utformandet av biblioteket. Företaget har framför allt velat ta del av vårt kunnande och vår erfarenhet i sin egen bokförsäljning, understryker hon.

Sponsringen kan alltså tolkas som att Åhléns köper bibliotekets yrkeskunskaper. Ett konkret exempel på det är Åhléns bok "Den lilla bokslukaren" som är en överblick över barnböcker. Ingrid Källström var med om att sammanställa boken.

– Samarbetet har varit respektfullt från Åhléns sida. De har verkligen lyssnat till vårt yrkeskunnande. Folk får lita på vår integritet när det gäller samarbetet, säger Ingrid Källström.

Enligt avtalet ska Kulturhusets egen sagoberättare besöka sex olika varuhus per år. Dessutom ska Åhléns klubbmedlemmar få tillgång till Kulturhuset vid fem tillfällen när det är stängt för allmänheten.

– Samarbetet kommer inte att sticka barnen i ögonen. De kommer inte att se Åhléns logotyp överallt, konstaterar Eva Skuncke Fraenkel, projektledare på Åhléns som understryker att förslaget om samarbete kom från Kulturhusets håll.

– Visst har det betydelse att det just är "Rum för barn" vårt varumärke associeras med eftersom biblioteket förknippas med

kvalitet. Vi vill inte skada vårt anseende, menar hon.

Det finns olika sätt att ge ekonomiskt stöd till verksamheter man vill stödja. I England och i USA är det tradition att företag och privatpersoner skänker pengar till välgörenhetsstiftelser, för att sedan göra skatteavdrag för sina gåvor. I Sverige är gåvorna inte avdragsgilla, vilket innebär att alla gåvor över 10 000 beskattas. Det kostar alltså att ge bort större gåvor. Samtidigt kan det ändå vara lönande för affärerna. Företaget kan visa att det är socialt ansvarstagande och därmed få goodwill. Ett viktigt nyckelord i dag. Dessutom får man ökad kompetens till företagen eftersom man får ny kunskap från en annan bransch.

Företag kan även sponsra en verksamhet, ge ett ekonomiskt bidrag samtidigt som givaren kräver en motprestation. För att sponsringen ska vara avdragsgill i näringsverksamheten krävs att utgiften ska ha ett starkt samband med den verksamhet som man bedriver. Även bidragsgivaren, sponsorn, måste i sin tur få någon motprestation som är till nytta i näringsverksamheten. Eva Skuncke Fraenkel poängterar att Åhléns huvudsyfte med samarbetet är att främja barns läsande.

– Vi vill få barnen att läsa mer och dessutom läsa böcker av god kvalitet. Naturligtvis tar vi in böckerna till försäljning, säger hon och medger att det även har varit lärorikt att samarbeta med offentlig sektor och fått insyn i hur till exempel offentlig upphandling fungerar.

– Sponsring är en förutsättning för projektet och vi har gjort något bra av det. Det finns offentliga medel och så finns detta som jag kallar utvecklingsmedel. Och behovet av den här typen av projekt är enormt, menar Giovanna Jörgensen.

Åsa Ekström

FOTO HENRIETTE ZORN

Sponsring – "Grädde på moset"

Även i Norrtälje kommun har man valt att använda sig av sponsorer. Biblioplayas är projektet där bibliotekschefen Kerstin Ericsson tillsammans med turistchefen, sökte upp lokala företag som kunde finansiera en sommarbokbuss. De som ställde upp var bland annat lokala ICA-handlare och campingvärdar. Under en sommarmånad körde bussen runt till platser där sommargäster och kommuninvånarna befann sig: till stränder, gästhamnar, campingplatser och livsmedelsaffärer. Med på bussen fanns även en turistinformatör som tipsade om

Roslagens sevärdheter. Förra året fick de 80 000 kr och i år 100 000 kr.

– Det externa stödet har inte finansierat basverksamhet utan blivit lite utav "grädde på moset". Det har möjliggjort aktiviteter utöver det normala, säger Kerstin Ericsson som menar att biblioteken måste bli bättre på att söka ekonomiskt stöd utifrån.

– Vi har EU, staten och näringslivet att söka stöd från och det måste vi utnyttja. Dessutom kommer det kommunala stödet inte att bli större i framtiden och därför krävs det att vi aktivt hittar andra vägar för

att bibehålla en hög kvalitet i det vi gör, säger Kerstin Ericsson.

Att verksamheten och dess personal syns och förknippas med något positivt, är några av vinsterna, tillägger hon.

Norrtäljes folkbibliotek har även sökt pengar från bland annat KK-stiftelsen och Kulturrådet för att finansiera en bokbuss som ska serva skolorna i kommunen.

– Skolbiblioteken har små resurser, så det skulle vara ett oerhört tillskott med en bokbuss som kan bidra med böcker till undervisningen. En vinst för oss alla, avslutar Kerstin Ericsson.

Åsa Ekström

Ett tillgängligare samhälle 2010

Kommunbiblioteken på god väg

2010 ska Sverige vara ett samhälle där personer med funktionshinder ska kunna vara fullt delaktiga och då handikapperspektivet ska genomsyra alla samhällssektorer. Genom att nu upprätta handlingsplaner som anger hur arbetet mot ett tillgängligt samhälle ska se ut, blir sannolikheten större att vi når detta mål, skriver Helena Kettner Rudberg på Kulturrådet. Under 2005 uppmanar Kulturrådet samtliga kommunbibliotek att upprätta handlingsplaner som tar sikte på tillgängliga lokaler, information och verksamhet.

FOTO: MATS EVENMARK

IT-Caféet för funktionshindrade, Hemse bibliotek på Gotland.

2010 SKA SVERIGE vara ett tillgängligt samhälle där alla medborgare oberoende av funktionshinder ska kunna vara delaktiga – ett beslut fattat av regeringen. Men vad menas med tillgänglighet och vad är det som behöver förändras? Svaret blir förstås olika beroende på vilket funktionshinder man pratar om – men utgångspunkten är att all offentlig verksamhet är till för alla och att ett funktionshinder inte behöver vara ett handikapp.

Människor med funktionshinder har samma rättigheter och skyldigheter som andra. Detta slogs fast 1993 i FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionshinder. Sverige har godkänt standardreglerna och lovat att följa dem. Den svenska handikappolitiken är av den anledningen hela samhällets ansvar.

KULTURRÅDETS KARTLÄGGNING och handlingsprogram. År 1997 fick Kulturrådet i uppdrag av regeringen att göra en kartläggning och ta fram ett handlingsprogram för att främja funktionshindrades deltagande i kulturlivet. Uppdraget redovisades i rapporten *Funktionshindrades tillgång till kultur* (1998:3).

Kartläggningen visade att den yttre tillgängligheten är fundamental. Kulturinstitutionerna saknade då såväl kunskap om hur man förbättrade tillgängligheten till lokaler och verksamhet, som ekonomiska resurser för ombyggnad och anpassning av ny teknik. Åtgärder för att öka tillgängligheten var inte förankrade i maldokument och handlingsprogram. Det fanns brister i kontakterna med handikapporganisationerna. Många institutioner efterlyste konkreta önskemål från de funktionshindrade själva om hur verksamheten skulle utformas.

Handlingsprogrammet för att öka tillgängligheten till kultur delades in i fem olika delområden:

- Kultur i vård och omsorg
- Kulturinstitutionerna.
- Folkbildning och eget skapande
- Litteratur, film och medier.
- Program för ökad tillgänglighet

Kulturrådet disponerar sedan dess 9,5 miljoner kronor årligen för detta arbete.

Till grund för Kulturrådets tillgänglighetsarbete ligger även regeringens proposition 1999/2000:79 *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken*.

I denna menar regeringen att insatserna under de närmaste åren bör koncentreras till framför allt tre huvudområden:

- Att se till att handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer
- Att skapa ett tillgängligt samhälle
- Att förbättra bemötandet

SEKTORSANSVAR. 2002 utsåg regeringen vissa myndigheter till så kallade sektorsmyndigheter. Dessa har ett särskilt ansvar för att handikappolitiken ska uppnås inom respektive verksamhetsområden. Kulturrådet har regeringens uppdrag att verkställa de kulturpolitiska målen och är därför utsedd att vara sektorsansvarig myndighet när det gäller funktionshindrades tillgång till kultur. Det innebär att Kulturrådet ska vara stödjande, samlade och pådrivande i förhållande till de regionala kulturinstitutionerna, däribland läns- och regionbibliotekerna. Länsbibliotekens övergripande uppgift är att bistå folkbiblioteken med kompletterande medieförsörjning, rådgivning, information, fortbildning samt specialtjänster. Handikapperspektivet ska alltså genomsyra detta arbete.

Kulturrådet införde 2001 årliga återrap-

Biblioteksmuseet i Borås - en lägesrapport

porteringskrav för de regionala kulturinstitutionerna. Dessa är ålagda att redovisa vilka insatser som gjorts för att öka tillgängligheten till kultur för personer med funktionshinder avseende information, lokaler och verksamhet.

Kulturrådet stödjer också kulturinstitutionerna i arbetet med att ta fram handlingsplaner för att säkerställa tillgängligheten till information, lokaler och verksamhet. Ambitionen är att handlingsplaner ska arbetas fram under 2005. Länsbiblioteken har ett särskilt uppdrag att stötta och stimulera folkbiblioteken i detta arbete. Samtliga kommunbibliotek ska under innevarande år ta fram handlingsplaner med konkreta åtgärdsförslag för ökad tillgänglighet för personer med funktionshinder. I detta ingår även en ökad kunskap om olika funktionshinder för ett förbättrat bemötande. Målet är att 2010 ska samtliga huvudbibliotek vara tillgängliga avseende information, lokaler och verksamhet.

Att komma in i de lokaler där det bedrivs kulturverksamhet är ett grundläggande krav. Därför har Kulturrådet ställt arkitektkompetens till förfogande för att inventera hur pass tillgängliga institutionerna är. I samtliga län har arkitekter gått eller kommer att gå igenom kommunernas huvudbibliotek och i vissa fall även filialer och bokbussar. Inventeringarna har resulterat i förslag till åtgärder inklusive kostnadsberäkningar för genomförande av dessa i syfte att öka den fysiska tillgängligheten. Vad som har förvånat kommunbiblioteken mest är att det inte alltid är stora förändringar och investeringar som behövs för att göra biblioteken mer fysiskt tillgängliga. Några dörrstopp, trappmarkering och tydligare skyltning kostar inte mycket. Större förändringar blir en del i handlingsplanen och kostnaderna får en plats i kommande budget.

Förutom den fysiska tillgängligheten är verksamhet och information andra viktiga ingredienser i ett tillgängligt bemötande. Tillgänglig information innebär bl a att digital och tryckt information är tillgänglig för personer med läshandikapp – informationen ska med andra ord finnas i både talad form och skriven på lättläst svenska. In-

formationsmaterialet ska också ha handikappinformation, t ex om det är möjligt att använda sig av institutionens tjänster om man har ett funktionshinder. Handikapperspektivet ska även vara en del av verksamheten. I många fall arrangeras aktiviteter anpassade för en speciell målgrupp, antingen på plats eller som uppsökande. Att alla anställda har kännedom om olika funktionshinder och därmed känner sig trygga i bemötandet är viktigt både för biblioteksanvändaren som den anställde.

KULTURRÅDET HAR PÅ BEGÄRAN utarbetat en handledning som ska underlätta för kommunbiblioteken att ta fram handlingsplaner. Handlingsplanen ska kunna fungera som ett verktyg dels när det gäller att identifiera vad som behöver göras, dels som en hjälp för att nå konkreta mål. För närvarande pågår ett febrilt arbete i många kommuner med att ta fram handlingsplaner för ökad tillgänglighet till biblioteksservice för personer med funktionshinder. Länsbiblioteken är ett gott stöd i denna process. Att ta fram handlingsplaner sammanfaller ofta med upprättandet av biblioteksplaner som den reviderade bibliotekslagen uppmanar kommunerna till. Att detta sker samtidigt är lyckat. Planer bör inte arbetas fram isolerat från varandra, tvärtom bör de integreras. Att öka tillgängligheten till biblioteksservice för personer med funktionshinder bör vara en del av den ordinarie verksamheten och en del av den övergripande biblioteksplanens innehåll. Flera kommuner har redan börjat tänka i dessa banor. 2010 ska hela samhället vara tillgängligt för personer med funktionshinder avseende lokaler, information och verksamhet. De kommuner som ännu inte inlett sin process mot ökad tillgänglighet kan ta hjälp av uppmaningen att upprätta handlingsplaner. I det arbetet börjar tänkandet och förståelsen för allas rätt till biblioteksservice. Och att ändra ett förhållningssätt tar lång tid – nu är det bara 5 år kvar!

Helena Kettner Rudberg

Kulturrådet

helena.rudberg@kulturradet.se

Trots ekonomiska bekymmer arbetar Biblioteksmuseet i Borås vidare med den viktiga uppgiften att dokumentera folkbibliotekens och folkbildningens historia i vårt land. Det skriver Tommy Olsson och Magnus Torstensson, ordförande respektive sekreterare i Biblioteksmuseiföreningen, i en lägesrapport.

Sedan föreståndaren, som var anställd på halvtid, gått i pension sköts arbetet numera helt ideellt. Det betyder inte att man på något sätt sänkt ambitionsnivån. Det här året har man ägnat mycket tid åt att se över och utveckla museets hjärta, dvs samlingarna av referenslitteratur och –material. Biblioteket/arkivet har organiserats om så att det ska bli lättare att hitta det man söker på ett mera organiskt sätt. Detta har bl a inneburit att man övergett det traditionella klassifikationssystemet och istället skapat egna avdelningar. Arbetet har utgått från samlingarna, inte från katalogen som kommer att uppdateras och göras om i en andra etapp.

En eftermiddag i veckan, på torsdagar, är museet öppet för allmänheten, men besök av både enskilda och grupper kan arrangeras på tider enligt överenskommelse. Visningarna är avgiftsfria och man puffar gärna från museets sida för den nyare (2003) avdelningen om barnbibliotek. Även internationellt har museet väckt intresse. Årligen har man besökare från länder både inom och utom Europa.

Museet har nyligen fått ett speciellt anslag från Sparbanksstiftelsen i Sjuhärad för att producera en historik över Borås stadsbibliotek som fyller 75 år nästa år. För närvarande arbetar man med en skärmutställning om museet och bibliotekshistorien som ska kunna visas på biblioteken, hemsidan (www.bimu.net) håller på att förnyas och ett seminarium förbereds inför nästa års Bok & Bibliotek.

”Verksamheten rullar alltså på, entusiasmen i föreningens styrelse är obruten och alla är alltså mycket välkomna att kontakta och besöka oss!”, skriver styrelsen avslutningsvis i sin lägesrapport.

HZ

Unik utställning på KB

DEN SOM HAR chansen bör bege sig till Kungl. biblioteket i Stockholm och titta på den imponerande affischutställning som pågår där fram till slutet av januari nästa år.

Det är genom en donation av författaren Jan Myrdal och hans hustru, konstnären och fotografen Gun Kessle, som utställningen *Sälja krig som margarin – affischer från två världskrig* har kommit till stånd. Under sin livstid har paret samlat på sig en unik samling affischer – i huvudsak franska men också italienska – från första och andra världskriget, Vichyregimen och Mussolinis fascistiska Italien. Dessa finns nu på KB och ett urval av dem ligger till grund för utställningen om krigets propaganda.

För de flesta är väl Henri de Toulouse-Lautrec ett begrepp, konstnären som med affischkonstens hjälp förevigade det parisiska kabarélivet, cancan-dansöserna och inte minst det ystra nattlivet på Moulin Rouge. Men förutom revyer och nöjesliv gjorde han också som uppdragskonstnär reklam för till exempel Simpsons cykelkedjor. För det var i den kommersiella reklamens tjänst som några av de bästa konstnärerna uppdrogs att göra affischer.

Det var under La Belle Époque (den sköna epoken) i Frankrike som den moderna affischen växte fram. Den var färgsprakande och dekorativt effektiv, gatukonst för massorna som skulle sälja en framväxande varumarknads produkter. Statsmakterna upptäckte hur effektivt affischernas budskap nådde ut. Konstnärerna fick i uppgift att skapa affischer i krigspropagandistiskt syfte. Folket skulle mobiliseras till krig och till uppoffringar.

Det är en både otäck och fascinerande estetik som utställningens affischer visar prov på. Här visas till exempel den mycket obehagliga bilden av Émile Zola som ”Svinens konung”, nr 4 ur den affischserie som kom att kallas Skräckkabinettet och som följde i kölvattnet på benådningen av Alfred Dreyfus. Det finns även andra affischer som ger uttryck för antisemitismen vid tiden före första världskriget som t ex Adolphe Willettes affisch till valet 1889. Dominerande på utställningen är dock affischer som hade till syfte att sälja in kriget som om det gällde margarin. I bilderna samsas politik och krigshistoria med konst. I samband med ut-

FOTO: REPRO- OCH FOTOFENHETEN, KUNGL. BIBLIOTEKET

ställningen har Jan Myrdal gett ut en bok eller snarare ett praktverk med samma titel som utställningen. I *Sälja krig som margarin* sätter Jan Myrdal in affischerna i deras historiska och politiska sammanhang och tolkar bildernas innehåll och symboler. ”God konst är inte alltid god”, skriver han bland annat. Eller ”de vidrigaste bilderna gjordes av de bästa konstnärerna”.

HZ

Utställningen visas 14 oktober 2005 till 31 januari 2006.

Program i samband med utställningen: KI 18, KB:s hörsal.

8 dec 2005: Jan Myrdal, *Krigets sånger*.

19 jan 2006: Kari Andén-Papadopoulos, *Fotografiet som propagandavapen i kriget mot terrorismen*.

Läs mer om utställningen på

<http://www.kb.se/Af/Utställning/Krig.htm>

Kungl. Bibliotekets affischsamling är en av världens största och bäst bevarade. Antalet affischer uppskattas till över en halv miljon.

Uno Nilsson påminner om folkbibliotekens roll i ett lärande samhälle

I kunskapsflödets mitt

SAMHÄLLEN mognar och förändras genom en inneboende dynamik. När vi talar om ett lärande samhälle måste vi mena ett samhälle som har förmåga att lära av förändringen och vars enheter i form av individer och grupper lär sig strukturerat och målinriktat (?) yrkeskunnande, forskning eller annat som bedöms samhällsnyttigt av regering, myndigheter, näringsliv eller (i bästa fall) allmänheten. I ett lärande samhälle måste mål och visioner vara ett kriterium vare sig det handlar om demokrati, socialism, fritt flöde av kapital, ekonomisk tillväxt eller kampen mot fattigdom. Lärande måste ske till samhällets och individernas bästa. Annars skulle samhällen eller lärandet inte behövas.

Minnet är fundamentalt för lärande. Ny lärdom baseras på tidigare kunskaper. Ett sådant minne behöver strukturer, funktioner som samlar och systematiserar erfarenheter och kunskaper, gör dem tillgängliga för alla i samhället att ta del av. I ett lärande samhälle måste information, kunskaper, erfarenheter och lärdomar spridas och delas, förvaltas, förmedlas och förmeras/förädlas. Ett sådant samhälle kännetecknas av ett multilateralt flöde av information och lärdomar; inte ensidigt eller bilateralt.

I flödets mitt finns biblioteken. De är naven, noderna i nätverken, fysiska platser där allt är tillgängligt, men också virtuella platser för förmedling närhelst och varhelst behoven uppstår.

Den som sätter sitt lärdoms-mätverktyg i biblioteksmitten kan avläsa graden av samhällsligt lärande, ta temperaturen på flödet.

Ett samhälle är sina medlemmar. Ju fler som deltar, desto fullödigare samhälle. Även barn och unga, funktionshindrade och äldre ingår. Ett lärande samhälle som bara omfattar ett fåtal är ett fattigt, fattigt samhälle. Idealsamhället tar allas kapacitet tillvara. Lämna inte någon utanför. Samhällsnytta måste därför inbegripa det som

inte är direkt omsättningsbart i ekonomiska termer, det som har med bildningsnivå och förmågan att orientera sig i informationsflöden eller förmågan till abstrakt tänkande att göra. Och som har med kommunikativitet att göra.

I begreppet lärande ligger också att den som lär vet mindre innan och mer efter lärandet oberoende från vilken nivå individen lär. Det är förändringen som räknas, inte själva nivån.

När spädbarnet lär sig förstå sin absoluta närmiljö är det lika viktigt som när en forskare i motsvarande grad avancerar i teorin om det krökta rummet.

Allt lärande hänger ihop. Utan läsförmåga, inget krökt rum. Utan de mest primära lärdomar, ingen relativitetsteori. I kunskapskedjan får inga viktiga länkar fattas, och i varje fas har biblioteken sina roller.

Själva sättet att lära på är heller inte viktigt. Alla sätt att lära på duger, bara en förändring inträffar och en höjning av kunskapsnivån sker.

Biblioteken är väsentliga för alla nivåer, alla åldrar och alla grupper av människor. Folkbiblioteken hjälper till att bygga basen för ett mer abstrakt tänkande (läsinläring, läslusta) och är viktiga för alla steg på kunskapsstrappan. Under skolåren blir skol- och gymnasiebiblioteken självklara informations- och erfarenhetskällor. Under universitets- och högskoleåren spelar motsvarande bibliotek sina givna roller. Under vuxenåren, yrkesåren, föräldraåren och ålderdomen är folkbiblioteken källor för mångfalden behov av upplevelse, information och kultur som människor har.

(Jag vill påpeka att skönlitteratur ger lärdom på oerhört många sätt; socialiserande, humaniserande. Utan fantasi dör tanken.)

För att hela samhället ska vara med i läroprocessen har folkbiblioteket media för olika behov; arbetar med dyslektiker och andra former av funktionshinder, med högläs-

ning för äldre, med *Boken kommer* till de som inte själva kan ta sig till biblioteket och med automation via nya rutiner och tillgång via utvecklade och utvecklande hem-sidor.

Basen i lärandet byggs och underhålls livslångt via folkbiblioteken medan påbyggnaden och lärdomstopparna stöds av skol-, gymnasie-, högskole-, special-, företags- och universitetsbiblioteken.

Flest människor nås av folkbiblioteket i alla livets skeden, från vaggan till gravan. De skapar den biblioteksmässiga grunden. Folkbiblioteken är alla studerandes närbibliotek, många forskares hembibliotek och skolelevernas komplementbibliotek till skolbibliotek. De är specialbibliotekens förlängda fingrar ut i folkdjupet. Utan starka folkbibliotek urholkas begreppet lärande samhälle till att bara inbegripa ett fåtal.

I en fas av livet nås nästan alla av grundskolebiblioteken. De är tyvärr alltför beroende av folkbiblioteken. Med några få lysande undantag är det bara integrerade folk- och skolbibliotek som har ett tillräckligt media- och kompetensmässigt utbud.

Genom att satsa resurser på folk- och skolbibliotek, ge dem bättre möjlighet att möta sina användare, bättre förutsättningar att moderniseras materiellt och metodmässigt kan de bidra till den nödvändiga grunden för mer avancerat lärande. De har en enorm potential att växa som noder och nav, bidra till utbyte av kunskaper, erfarenheter, idéer och information. De kan skapa och publicera ny information, interaktivt bidra till flödet i ett samhälle som i bästa fall är hela livets universitet.

Framför allt skapar de grund för högre utbildning, för forskning och utveckling av samhälle och näringsliv, förvaltning och demokratiska processer.

Uno Nilsson,

Bibl.chef. Tjörn/Projektledare KLIMP

Ett IFLA i öst: Storslaget och visionärt

FOTO: LARS MUNKHAMMAR

Svarta havet vid Tjechovs datja i Jalta.

Lars Munkhammar rapporterar från en bibliotekskonferens som hölls på Krim vid Svarta havet i våras.

MAN TITTAR UT över strandpromenaden, en lång boulevard i miniatyr. Människor i strandkläder, en del i flotta kläder, andra i enkla. Träd, prydnadsbuskar, några palmer, och blommor förstås. Glass, öl, drinkar och popmusiken från barena och diskoteken. Några lösa hundar, en apa i koppel. Vad är detta? Nice? Cannes? Solen, värmen, bruset från havet.

Ja, havet. Man tittar ut över det. Det är oändligt. Azurblått. Men tomt. Inga segel, inga vattenskotrar, inga båtar alls. Bara hav. Kanske någon gång ett fraktfartyg vid horisonten, men oftast inte. Havet som man kan tänka sig det hos Homeros. Och kliporna, bergen på ömse håll, och där högt uppe: en genovesisk befästning med ringmur och tornborg.

Det är inte Rivieran, det är inte ens Medelhavet. Platsen är Sudak på Krim vid Svarta havet. En av de gamla kurorterna från den ryska kejsartiden och senare semesterparadis för partipampar och elitarbetare under sovjettiden. Idag blir en konferensanläggning i den autonoma republiken Krim i landet Ukraina, igår rött, idag orange. Och vad händer nu här? En bibliotekskonferens. Det kan låta blekt i sammanhanget, men jag försäkrar: det är ett spektakel! Bröd och skådespel. Global infrastruktur för information, pang, champagne! In-

Tjechovs hus i Jalta.

formationsteknologins betydelse för ökad tolerans och mellankulturell förståelse i den moderna världen, tartardans: Djingis Kahn. Intelligentians sociala och kulturella ansvar, fyrverkeri! Kulturen som kamp mot terrorism och våld, mer champagne samt (men först när konferensens arbetsdagar är över) en liten skvätt vodka.

Det storslagna blir aldrig pajaseri, och de visionära inslagen är högklassiga. Blandningen av stort och smått, högt och lågt är befriande. Den stora mängden arbete som här bedrivs och kommer till uttryck i sektioner, workshops, rundabordsamtal och presentationer rör trots allt handfast biblioteksutvecklingsarbete: tekniker för gemensamma bibliotekdatasystem, elektroniska bibliotek, bibliografiskt arbete, bibliotek för blinda, bibliotekarieutbildning, bokmarknad och förvärv, copyrightfrågor, bibliotekens roll i kommuner och regioner, alfabetism och informationskompetens i skolbiblioteksperspektiv, medicinska bibliotek och sjukhusbibliotek, bokvård, säkerhet, med mera med mera.

Det är den tolfte internationella konferensen »Crimea 2005« som går av stapeln. Huvudarrangör är *Russian National Public*

Library for Science and Technology, som det heter i engelsk översättning, och medarrangörer är ett tiotal institutioner i Ryssland, Ukraina och Washington DC. Konferensen hålls inom ramen för IFLA:s verksamhet 2005. Listan på medlemmar i organisationskommittéer och programstyrelse är lång, men primus motor är helt klart Yakov Shraiberg. Hans titlar är många men hans egentliga hemvist är det Moskva-bibliotek som just är huvudarrangör. När det ifrågasattes om konferensen skulle komma att bestå som evenemang, försäkrade en initierad engelskspråkig deltagare: »It will, believe me, this conference is Shraiberg's baby«.

Program, skyltar, väskor, tolkar, utställare, mottagningar, utflykter, allt får en att associera till IFLA och dess årsmöten. Det är ett litet IFLA i öst. Nej, inte litet. 1317 deltagare, de flesta från detta enorma område som var det gamla ryska kejsarväldet och sedan det sovjetiska imperiet. Till största delen människor med ryska som modersmål eller andraspråk. Och så några till, men även de flesta av dem med ett förhållande till ryska språket. Vi var en handfull som var beroende av tolk.

Och vad kom nu fram av allt detta? Ja,

FOTO: LARS MUNKHAMMAR

titta, här finns det nästan alltsammans:
<http://www.iliac.org/crimea2005/index.html>

Nå, allt finns naturligtvis inte med här. Stämningar, reaktioner och reflexioner kommer inte med i några proceedings. En rysk bibliotekaries förtvivlan över bibliotekens och bibliotekariernas låga status i Ryssland: "Se på USA, där syns biblioteken, där ligger de mitt i städerna, där är de samlingsplatser för människor, men här? Här utgör bibliotekarierna 65 procent av intelligentian, men vilken roll tillåts de spela?" Eller en förtrytelse över plundringen av det allmänna efter Sovjetunionens sammanbrott vid en demonstration från en firma: »Den apparaten [en sinnrik bokskanner] utvecklades vid vårt bibliotek i S:t Petersburg – nu har vi inte ens råd att köpa ett eget exemplar!«

Men det mesta var allt annat än uppgivenhet. Den visionära gästföreläsning som Ekaterina Genieva, chef för M.I. Rudomino All-Russian State Library for Foreign Literature (förlåt engelskan) höll den sista dagen finns tyvärr inte i konferenstrycket. Temat var kulturens roll som konfliktlösare, och föredraget skulle läggas ut under Rudomino-bibliotekets hemsida:
<http://www.libfl.ru/index-eng.shtml>.

Svarta havet var som sagt blått och allra blåast var det vid Jalta när man såg det från Tjechovs datja. Dit gick en endagsutflykt till »Checkov's places« med besök i datjan, huset och trädgården. Och här tycktes världen upphöra i ett ändlöst havsglitter som dränkte skuggorna av goternas skepp, vikingarnas drakar och ryssarnas pansarkryssare.

Lars Munkhammar

Uppsala universitetsbibliotek

Som informationsförmedlare, eller informationsspecialist, blir man en informationslänk i samhället. En länk till demokrati vill man gärna tro, en resurs till informationssökning och flöde, men i bästa fall en medmänniska också. För mig är det fantastiska med att vara bibliotekarie att kunna möta människor i en samarbetsroll där man kan hjälpas åt och ge och ta utan den bedömande eller betygssättande funktionen. Det skapar en plattform av jämställdhet som jag uppskattar mycket. Självklart är det meningen att mina kunskaper i informationssökning på olika nivåer ska kunna underlätta för den som ber om hjälp. Uppgiften blir att både lotsa personen fram till ett relevant mål och att undervisa och förklara den sökstrategi man använder. Vara pedagog, som man så gärna vill påpeka idag. För inte så länge sedan rådde faktiskt en annan syn på bibliotekariens förhållningssätt gentemot användaren:

"Det gäller att bevaka den information man har tillgång till och inte dela med sig till en allmänhet, så att vi blir av med vår speciella yrkeskunskap", hördes det faktiskt tydliga harklingar om.

Det synsättet känns som en gammal kvarleva från den mer "undervisande skolan" där man som lärare alltid skulle vara bäst i klassen. Jag tycker inte att vi bibliotekarier alltid måste vara "bäst i klassen" men också öppna och vakna för ett utbyte som vi kan bygga vidare på. Vi ska tillhandahålla redskap men kanske inte alltid lösningar, för vem vet vad som är den rätta eller bästa lösningen för en biblioteksanvändare?

Information är så mycket, så mångfasetterad och så föränderlig. Flexibilitet känns som ett viktigt honnörsord idag. Flexibilitet, kreativitet och intresse. I en vetenskaplig undersökning, kallad Quo vadis bibliotekarie (1997) av Jesper Ducander, uttalar sig bibliotekariestuderande själva från

utbildningarna i Borås, Lund, Umeå och Uppsala om egenskaper i sitt framtida yrke. De poängterar vikten av att vara just serviceinriktade, positiva, nyfikna, flexibla samt att ha samhälls- och människointresse. En annan undersökning av Anne Goulding, publicerad i tidskriften *Education for Information* (2000), belyser vilka egenskaper blivande bibliotekarier värdesätter främst och själva anser sig ha. Nämligen förmågan att vara pålitliga, vänliga, hårt arbetande, utåtriktade och ha sinne för humor. Av de trettiofyra egenskaper som listats i undersökningen kom sinne för humor så högt upp som på femte plats! En riktig utmanare för stereotypbilden av en bibliotekarie alltså! I en annan empirisk kvalitativ undersökning av Stina Jonsson och Ingrid Svensson från 2002, rörande vilka egenskaper högskolestudenter ansåg vara de förmåsta hos en folkbibliotekarie, placerade sig faktiskt medmänsklighet och ett trevligt sätt före kunnsighet. Kan man tänka! I den tidigare nämnda undersökningen av Anne Goulding befarade många blivande bibliotekarier att de dock saknade bl a självförtroende, noggrannhet, förändringsbenägenhet, stress-tålighet, analytisk förmåga och ledaregenskaper. Här verkar finnas en hel del att bita i för utbildarna! En tanke som slår en är förstås att man kanske dras till ett yrkes gängse stereotypiserade karaktär av motsatta skäl. Endera för att man besitter de schablonartade egenskaperna eller för att man saknar dem och kanske önskar erövra dem. Sålunda kan ju bristen på noggrannhet vara ett tecken på det hos en biblioteks- och informationsstudierande, likaväl som tex oförmåga att tala sanning hos en juriststuderande eller "syndigt trolöst leverne" hos en teologistudent. Men övning ger ju som bekant färdighet.

Kerstin Berg

Lärare, skribent och bibliotekarie

Danmark

Offentligt-privat partnerskap

Kolding Bibliotek är Skandinavians första bibliotek som ingått ett offentligt-privat partnerskap, så kallat opp. När det nya biblioteket i Kolding öppnar den 27 januari 2006 kommer det privata företaget FKI Logistik A/S – ett internationellt logistikföretag med bas i Århus – att stå för transport, sortering, uppsättning av media, webbbeställningar, vaktmästeri m m. Bibliotekets personal skall göra urval, inköp, katalogisering och andra mer yrkesinriktade uppgifter. Avtalet löper under tio år, men kan förlängas.

Kolding Kommune förhandlar dessutom om ytterligare tre partnerskapsavtal för biblioteket, som bl a handlar om IT-utrustning. Enligt Bibliotekspressen, är bibliotekschefen Kirsten Sparvath belåten med att få mer tid till rena bibliotekarieuppgifter. Ett logistikföretag bör också kunna lösa praktiska uppgifter mer kostnadseffektivt. Bibliotekets kravspecifikation innebar ett ”kæmpestort arbejde” med att i detalj beskriva alla arbetsuppgifter i form av mål, tidsförbrukning och ekonomiska termer. Ett nyttigt och lärorikt arbete, enligt Kirsten Sparvath.

Hur kom det sig att just Kolding ingick i ett sådant partnerskap i samband med byggandet av ett nytt stort bibliotek? Som vanligt gällde det pengar. Kommunen hade uttömt sina möjligheter till att låna mer pengar. opp-projektet erbjöd dock en öppning. Regeringen har sedan 2004 en handlingsplan för att uppmuntra offentligt-privat partnerskap. Den innefattar även extra resurser för opp-projekt. Kommunen kunde på så sätt låna ytterligare 30 miljoner till det nya biblioteket.

opp-projekten kan på sikt innebära stora förändringar. Bibliotekets medarbetarstab

kommer i framtiden att bestå av en större andel bibliotekarier vars yrkeskunskaper bättre kan tas till vara. FKI väljer själv metoder att lösa sina uppgifter på. Avtalet rymmer även utvecklingsarbete när det gäller samarbetet. Mätbara besparingar delas lika mellan biblioteket och FKI. Flera danska bibliotek lär överväga att gå in i opp.

(www.koldingbib.dk, Bibliotekspressen 2005:16, Danmarks Biblioteker 2005:6.)

Norge

ABM-media – oberoende förlag

Nu är skilsmässan snart klar mellan ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) och den uppkäftiga tidskriften Bok og Bibliotek, som inte vill vara ”husbondens röst” (se Utblick 2004:7). Vid ett styrelsemöte i ABM-utvikling i oktober beslöt medlemmarna att gå vidare i arbetet med att etablera en oberoende utgivare för publikationerna inom arkiv, bibliotek och museer. ABM-utvikling har bjudit in Biblioteksentralen, Landslaget for Lokal og Privatarkiv och Norges Museumsforbund för att etablera företaget ABM-media. Först och främst skall ABM-media ge ut de två tidskrifterna Bok og Bibliotek och Museumsnytt, men man planerar också en ny tidskrift för arkivsektorn. I avtalsförslaget skjuter ABM-utvikling till ett treårigt driftanslag för Bok og Bibliotek och Museumsnytt och kräver representation i styrelsen för det nya förlaget.

(www.abm-utvikling.no)

Gemensamt lånekort

I oktober lanserades ett nytt gemensamt lånekort som skall gälla på alla bibliotek över hela Norge. Det nya lånekortet är ett led i ett utvecklingsprojekt som har pågått sedan

mars 2004 där basen är ett gemensamt låne-register. Det i sin tur kan ge många utvecklingsmöjligheter.

(www.lanekortet.no)

Spanien

Don Quijote 400 år

Under året har man i Spanien firat Don Quijote som kom ut för 400 år sedan. Det sägs att endast Bibeln är mer utgiven och översatt.

Nya utgåvor, barnböcker, serier och lärda verk om Don Quijote har aktualiserats under jubileumsåret. Biblioteca Nacional har under många år sammanfört spridda samlingar och byggt upp en Cervantesavdelning som innehåller alla typer relevant material. Under inbördeskriget var samlingen i fara, men har sedan vuxit betydligt.

Till skillnad från firandet av H. C. Andersen i Danmark och Jean-Paul Sartre i Frankrike där fokus har legat på respektive författare, så har författaren Miguel de Cervantes hamnat i skuggan av sin egen skapelse. Den litterära figuren Don Quijote lever sitt eget liv.

Själv har han ju som bekant ett högst personligt sätt att tolka tillvaron – väderkvarnar blir jättar och en ful bondflicka förvandlas till en vacker Dulcinea. I konsten, i dikten och som symbol har figuren Don Quijote använts och omtolkats i de mest skiftande sammanhang. I Sovjetunionen gjorde man honom till en antikapitalistisk hjälte. I USA däremot representerar han den amerikanska drömmen med individen som samhällets kärna, enligt ett BBC-program med Ilan Stavans, en av världens främsta experter på Don Quijote.

(www.bne.es, http://bbc.co.uk, m.fl.)

Storbritannien

Terrorns effekt på biblioteken

Liksom i USA har polisen i Storbritannien befogenhet att undersöka bibliotekens register. Vid misstanke på allvarliga brott och terrorism har polisen rätt att få information om lånade böcker och nedladdade Internet-sidor och rätt att göra övervakningsinstallationer i bibliotek. Detta gäller inte enbart folkbibliotek utan alla typer av bibliotek.

Den brittiska biblioteksorganisationen CILIP har begärt och fått precisering av vad som för dagen gäller: "Vi lever i svåra tider som kräver svåra beslut om tillgång till information", skriver CILIP:s ordförande Deborah Shorley, i ett meddelande. Biblioteken måste göra allt för att hjälpa till att skydda samhället mot terrorism. Hon varnar dock för att överreagera. Biblioteken har också plikt att värna om låntagarna och kan därför inte spela under täcket med myndigheterna i deras efterforskningar. "Vi förväntar oss att våra medlemmar följer lagen, och med dessa råd vet vi var vi står", fastslår hon med hänvisning till sammanfattningen av lagen på CILIP:s webbplats.

Sedan organisationen fått en precisering av gällande lagar har den nya "Terrorism Bill" genomgått en andra läsning i underhuset. CILIP har, tillsammans med andra organisationer, framfört allvarliga invändningar mot innehållet i lagförslaget till inrikesminister Charles Clarke.

(www.cilip.org.uk)

USA

Biblioteken efter orkanerna

Katrina, Rita, Wilma – tar det aldrig slut? Katalogen över helt fördärvade bibliotek, vattenskadade, långa elavbrott, förlorade eller skadade samlingar är lång och fylls på av rapporter från de drabbade områdena. Men det finns ljusglimtar i allt elände. Bland dem är att New Orleans, mot vad man tidigare förmodade, kunnat öppna huvudbiblioteket och två filialer den sista oktober. Visserligen enbart fyra timmar om dagen och med mycket begränsad service – i stort sett har man enbart tillgång till Internet och

referensservice via telefon. Men det är ändå en början. Man kan förmoda att American Library Association haft ett finger med i det beslutet.

Efter att ha besökt New Orleans i oktober och talat med berörda myndigheter håller ALA nämligen fast vid planen att ha sin årliga konferens där den 22-28 juni 2006. I juni bör staden kunna vara så pass återställd att den kan ta emot alla deltagarna. Konferensen innebär välbehövliga inkomster för många invånare och skatteintäkter som behövs för att återställa drift och service, däribland bibliotekets verksamhet, säger ALA:s ordförande Michael Gorman. I en förfrågan till ALA:s medlemmar var fyra av fem villiga att besöka New Orleans. De övriga fruktade för hälsan, t ex farligt dricksvatten och allergier eller för att restauranger och hotell inte kan ge acceptabel service.

(www.ala.org)

Bokbål ersätts av boktugg

Censurivärnarna fortsätter sin kamp mot biblioteken. Bland den senaste tidens mer kuriösa aktörer är "American Veterans in Defense of Democracy" i Houston, Texas, som demonstrerade "mot pornografi" utanför Montgomery County Memorial Librarys olika bibliotek. I en flistugg på ett lastbilsflak malde man ner böcker.aktionen fick symbolisera de 70 titlar i bibliotekens samlingar som anses vara "snusk och smutslitteratur som har förgiftat våra bibliotek". Talesmannen utmålade också American Library Associations "Library Bill of Rights" som något som har "besmittat bibliotekssystemen runtom i landet". Det finns dock motdemonstranter både i detta fall och i andra.

I Colorado demonstrerade t ex gymnasieelever i Littleton Public Schools district mot beslutet att ta bort nobelpristagaren Toni Morrisons *The Bluest Eye* från bibliotekshyllorna. Vid en sittstrejk i respektive skolbibliotek läste de högt ur romanen. Lärarna försvarade också boken vid ett nämndmöte samma dag.

(www.ala.org)

Kashmir

Jordbävningkatastrofen

Den stora jordbävningkatastrofen i Kashmir i oktober förorsakade som bekant stora lidanden med mer än 70 000 döda och flera miljoner hemlösa. Svårigheterna att i tid få fram hjälp gör att följderna av jordbävningkatastrofen är ännu värre än efter tsunamikatastrofen, säger FN:s hjälpsamordnare.

Via Library of Congress kontor i Islamabad har ALA fått rapporter från Muzaffarabad som ligger nära jordskalvets epicentrum. Jordbävningen var så kraftig att mark och berg rörde sig likt enorma vågor av vatten. Sprickor öppnades som var vida nog att svälja hela byggnader. Khurshid National Library i Muzaffarabad försvann plötsligt – med bibliotekspersonal och allt – ner i den ena av två stora sprickor. Endast en spillra var synlig då Pakistans television var där för att rapportera.

(www.ala.org)

Internationellt

Google visar musklerna

Som tidigare nämnts, (i Utblick 2005:8), kommer allt fler böcker att bli tillgängliga på Internet. Nu finns Googles första digitalisering av äldre, icke rättsskyddade, böcker tillgängliga och sökbara i fulltext (10 000). Här finns bl a historiska verk och verk av Henry James.

Enligt BBC har Google tillkännagivit att man, trots pågående rättsprocesser, även tänker återuppta projektet med att skanna rättsskyddad litteratur.

Fler aktörer är på gång. Microsoft och British Library samarbetar om att digitalisera motsvarande 100 000 böcker från bibliotekets samlingar nästa år.

Amazon.com tänker också erbjuda onlineversioner av sålda böcker till sina kunder. Random House likaså, med betalning per sida. Företeelsen växer lavinartat. (http://news.bbc.co.uk, www.ala.org m.fl.)

Bernd Frohmann Deflating information: From Science Studies to Documentation

University of Toronto Press, 2004

Syftet med den kanadensiske biblioteks- och informationsvetenskaplige forskaren Bernd Frohmanns bok *Deflating information* är ambitiöst – att skapa ett nytt ramverk för forskningen om vetenskaplig litteratur och hur denna cirkuleras.

I *Deflating information* tas som utgångspunkt användarforskningens insikt om den formella informationens ringa betydelse för forskningspraktiken. Istället för att vända sig till den informella informationen, t ex forskarnas personliga nätverk, försöker Frohmann göra rent hus med allt vad information och kommunikation heter, till förmån för dokument. Att göra det som professor i ett ämne som kallas biblioteks- och informationsvetenskap är naturligtvis att sticka ut hakan. Resultatet är en synnerligen intressant, om än ibland väl abstrakt, bok.

Frohmann argumenterar för att det dominerande synsättet på vetenskaplig kunskap premierar informationssökningens och kommunikationens betydelse på bekostnad av själva det praktiska forskningsarbetet; tanken värderas högre än handlingen. Därifrån fortsätter författaren sin argumentation och hävdar att informations- och kommunikationsbegreppen medför en syn på den vetenskapliga artikeln som ett slags fönster mot en objektiv kunskap. Ett sådant synsätt bygger på att "information" representerar verkligheten och att informationssökning därmed är ett sätt att få kunskap om denna verklighet.

Till sin hjälp tar Frohmann texter skrivna inom området vetenskapsstudier och framför allt socialkonstruktivistiska författare som Bruno Latour, Steve Woolgar, Karin Knorr-Cetina och Steven Shapin. Läsaren får här en utförlig beskrivning av denna forskningstradition och dess syn på den vetenskapliga artikeln roll i forskarsamhället. Frohmann hävdar att den vetenskapliga ar-

tikeln primära roll inte är att överföra ett innehållsligt budskap mellan forskare utan att bidra till att forma, eller etablera, vetenskapliga "sanningar".

I bokens avslutande kapitel, vilket gärna hade fått ta större plats, skriver Frohmann tankeväckande om hur bibliotekens olika resurser för att organisera dokument bidrar till att objektifiera den vetenskapliga sanningen snarare än de bidrar till att återfinna "information". Med inspiration från Michel Foucault argumenterar Frohmann för hur såväl bibliotekets klassifikationssystem, indexeringspraktik som dess hyllsystem medverkar till att etablera kunskapens relationer. För liksom den vetenskapliga artikeln inte främst används för att kommunicera ett innehåll så är inte heller informationssystem i första hand till för att återfinna detta innehåll.

I det sammanhanget är det lämpligt att lyfta fram min kritik mot *Deflating information*. Jag är enig med Frohmann om att biblioteks- och informationsvetenskapen ibland har en i det närmaste naiv uppfattning om forskningsartikelns funktion som *överförare* av information (kanalmetaforen). Jag är också enig med författaren i att bibliotekets alla resurser för att organisera dokument inte alltid primärt görs med användningen av dessa system i åtanke. Men jag efterlyser en bättre balans i kritiken av det etablerade synsättet som ibland framställs som väl oreflekterat. Dessutom, hur träffande den bild än är som Frohmann målar upp av delar av den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen, så är den inte giltig för all forskning. Det hade därför varit intressant om författaren i större utsträckning hade tagit hänsyn till den forskning som trots allt finns inom exempelvis användarstudier med perspektiv liknande det som Frohmann presenterar i boken.

På samma något ensidiga sätt tycks Frohmann mena att oavsett vilken betydelse som forskare lägger i informationsbegreppet – alla utgår trots allt inte från den kanalmetaforen – medför det ändå ett synsätt som utgår från att information (eller språk) representerar en yttre eller inre verklighet.

En rimlig fråga att ställa sig är om det i så fall inte även drabbar andra begrepp som växt fram inom den traditionella vetenskapssynen – ofta kallad positivism – såsom epistemologi, vetenskap och t o m kunskap.

Men *Deflating information* är en viktig bok som förhoppningsvis också kommer att bli betydelsefull för forskningsområdet biblioteks- och informationsvetenskap. Med den kritik som Frohmann levererar och annan skriven från liknande utgångspunkter kan (över)tron på informationssökning sedd som överföring av budskap balanseras med ett ökat intresse för hur dokument skapas, cirkuleras och formas i samspel med sociala institutioner som t ex våra forskningsbibliotek.

Olof Sundin, universitetslektor
Högskolan i Borås/Göteborgs universitet

Tänk om – ! pedagogiska metoder i biblioteket

Svensk biblioteks förening, 2005

Hur gör man biblioteket begripligt för elever på mellanstadiet? Kan man bokprata för bebisar? Hur håller man en stimulerande lektion i källgranskning? Går Aidan Chambers boksamtal att genomföra på gymnasiet? Hur går man från källkunskap till autentisk problemlösning i högskolans användarundervisning? Svensk Biblioteks förenings specialgrupp för bibliotekspedagogik vill med denna skrift bidra till utvecklingen av det pedagogiska biblioteket. Under den något uppkäftiga titeln: *Tänk om...!* delar 19 olika skribenter med sig av sina bästa metoder, arbetsätt och erfarenheter. *Tänk om...!* är en i sanning sektorsövergripande skrift och författarna representerar folk-, skol- och universitetsbibliotek. Målgrupp för de metoder som beskrivs är allt från sex månaders bebisar till doktorander, men naturligtvis oftast studerande i någon form.

Specialgruppen för bibliotekspedagogik

utgår från ett behov som jag tror är stort ute på våra bibliotek. I förordet tar man avstamp i känslan som så lätt uppenbarar sig efter en inspirerande föreläsning: Hur omvandlar man erfarenheter och teorier till praktisk handling?

När det gäller informationssökning levererar forskningen frikostigt resultat som entydigt visar att såväl lärares som bibliotekariers stöd till studerande vid informationssökning är otillräckligt. I den användarundervisning som ges ägnas mycket tid åt att lära ut verktyg och källor. Mer sällan ges metodstöd för att tillgodogöra sig begrepp och sammanhang, formulera frågeställningar och problem. Men hur gör man då det? Metodiskt får vi inte så mycket hjälp från forskarna. Här behövs mycket mer av frejdigt testande. Givetvis utvecklas det en mängd spännande och bra metoder ute på biblioteken men det är alltför sällan vi sprider dem till varandra. Här vill alltså specialgruppen råda bot, dels genom denna skrift, dels genom bloggen Feltänkt (finns på biblioteksförningens hemsida) där alla uppmanas att dela med sig av sina egna metoder.

20 olika metoder, alla med ett tydligt användarperspektiv, beskrivs i *Tänk om...!* Texterna har utformats utifrån samma modell: Varför metoden? Vad är metoden? Vad blir resultatet? Vissa av bidragen har referenshänvisningar vilket är mycket bra för den som vill fördjupa sig i bakomliggande forskning och teorier. Ibland blir det lite väl kortfattat och man kan undra om beskrivningen verkligen räcker för att någon ska ge sig på att pröva. Jag hade önskat lite mer motivering av varför just detta är en bra metod i några texter. Som inspirationskälla och idékatalog tror jag att *Tänk om...!* fungerar ypperligt. Så ta för er av ett smörgåsbord fyllt av goda uppslag som specialgruppen dukat upp, mixa med egen erfarenhet och sätt igång – testa!

Anne Hederén

Bibliotekskonsulent Länsbibliotek
Östergötland

Propositionen från moderaterna är författad av en person som skriver som en kråka. Torftigt, andefattigt och utan precision. Förutom alla klyschor om "kreativt tänkande" andas hela planen en fullständig brist på kontakt med allt det man nu vill strypa.

Maria Schottenius kommenterar Stockholmsholmsmoderatens kulturproposition i DN 21.10.2005.

Kitty har "överlevt" i Sverige trots att de svenska biblioteken länge hade inställningen att Carolyn Keenes Kittyböcker inte var "god" litteratur. Inte minst på 70-talet frös man åt Kittyböckerna och menade att det var förlagade könsroller som presenterades i böckerna.

Charlotta Lindell i Sydsvenska Dagbladet 21.10.2005.

Äganderätten kommer först. Även jag drömmer ju om att kunna söka i precis allt som överhuvudtaget skrivits. Men det är en socialistisk dröm och sådana blir alltid mardrömmar. Google måste kompensera dem vars mer färskare verk man vill inkludera.

Dick Erixon kommenterar Googles digitaliseringsprojekt, www.erixon.com, 22.10.2005.

Har du några råd till din efterträdare? – Att man tar tillvara den positiva stämningen. Det är viktigt med kundkontakten och att servicen bibehålls. Biblioteket är ju som en affär, fast vi lånar ut saker.

Elisabeth Axelsson, avgående bibliotekschef i Valdemarsvik, i Norrköpings Tidningar 24.10.2005.

Rum för barn är en barnbubbla. När barnen tröttnat på litteraturen kan de laga låtsasköttbullar, titta i kikare eller åka rutschkana. Men vad kan jag göra? Läs *Vi föräldrar*, tack så mycket. Vad är det med funktionssepareringen i det här landet? Varför kan inte jag när jag ruttnat på *Molly Mus*

och barnen faktiskt börjat leka med spisen (på väg mot böckerna?) få plocka upp ett exemplar av *Res, Vi* eller *El Pais*.

Åhléns har sponsrat Rum för barn. Det sades från flera håll att det var en fara att de skulle få för stort inflytande. Vad jag kan se har de fått för lite inflytande.

Dan Hallemar i Expressen/GT 24.10.2005.

Långtradarchaufförer som lyssnar på ljudböcker kör långsammare och bättre. De hör och vill inte komma fram. Se där vad boken på arbetsplatsen betyder.

BO DEGERMAN i Dala-Demokraten 26.10.2005.

Men någonting helt nytt kom till lastbilsvärlden förra vintern: vägbiblioteken med cd-böcker. Inte ens jag själv, som varit inblandad i dem ända sedan det första öppnades för ett år sedan, hade kunnat tro det. Men helt plötsligt har chaufförer blivit bokmalar som pratar litteratur på fiken medan natten ruvar svart utanför fönstren.

David Ericsson, författare och lastbilschaufför i DN Motor 28.10.2005.

Kulturskymningen sänker sig över Örnköldsvik. Rådhuset har stängts. Konsten blev hemlös. Många bibliotek läggs ned. De kvarvarande får reducerade öppettider. Personalen minskas. Fornbyn stängs och tidningen Kultus sista nummer har kommit.

Håkan Bengtsson i Örnköldsviks Allehanda 30.10.2005.

Men barnkultur är inte byggmästarkultur. Det handlar snarare om att vara trädgårdsmästare: att vattna där det gror, att kanske så ett frö här och ett frö där men också att klippa av en eller annan torr kvist. Kulturrådets arbete med läsfrämjande insatser för barn är just en sådan småskalig verksamhet.

Benny Marcel, verksamhetschef på Kulturrådet, i Barn+Ungdom 3/2005.

– Hon klär ut sig. Först klär hon sig som en hora, sen i klänning och läser barnböcker klädd som en jäkla bibliotekarie.

Sharon Osbourne om Madonna, Aftonbladet citerar Bang, 9.11.2005.

I SUDAN **DÖDAS** HUNDRATUSENTALS MÄNNISKOR BARA I ÅR.

TYCKER DU DET ÄR VÄRT NÅGOT ATT VI RÄDDAR EN MER ELLER MINDRE?

Människors medicinska behov världen över tycks så enorma. Men vi på Läkare Utan Gränser vet att för dem vi hjälper är det värt allt. Precis allt. Och för oss är varje liv värt att rädda.

Som i Sudan, där befolkningen har lidit av krig, terror, sjukdomar och svält i över tjugo år. Vi arbetar sedan 1978 med att bistå befolkningen i flera olika delar av landet. Och räddar liv dagligen.

För vårt enda mål är att rädda liv och lindra nöd, just där de medicinska behoven är som störst. Om du tycker som vi, är du välkommen med ett bidrag på 90 06 03-2. Du kan också läsa mer om vår verksamhet på www.lakareutangranser.se

PG 90 06 03-2

MEDECINS SANS FRONTIERES
LÄKARE UTAN GRÄNSER

Staten satsar på dataspel när unga föredrar böcker

Många föräldrar andades nog ut när Medierådets rapport om ungas medievanor presenterades i slutet av oktober. De unga föredrar nämligen att läsa böcker och tidningar framför dataspel! 2000 barn mellan 9-15 år har deltagit i undersökningen.

På frågan vad barnen gör efter skolan så visar det sig att drygt hälften (53 %) läser böcker och tidningar. Cirka hälften (49 %) av barnen spelar dataspel medan 38 % spelar tv-spel. Samtidigt konstaterar Medierådet att barnen klarar av balansen. De unga prioriterar kompisar och läsläsning framför mediekonsumtion. Fast fortfarande är det tv:n som lockar mest eftersom 86 % av barnen tittar på tv varje dag. Flickorna tittar mer på dokusåpor medan pojkarna oftare väljer nyhetsprogram.

Fyra av tio uppger att det inte skulle spe-

la någon roll om de var utan tv, datorspel och Internet i en vecka eller mer. Tre av tio tycker det skulle vara trist, medan 7 % anser att det skulle vara skönt. Många av de unga som använder sig av Internet lägger även ut egna texter och bilder på webben.

Medierådet, som tidigare hette Vårdsskildringsrådet, har fokuserat på rörliga medier eftersom det är deras uppdrag, säger Ann Katrin Agebäck, kanslichef på Medierådet. Vad anser hon då om att Sverige och de övriga nordiska länderna har beslutat att satsa 45 miljoner kronor för att utveckla data- och tv-spelen?

– Det vore anmärkningsvärt, framförallt ur jämställdhetssynpunkt, om staten inte satsar på det som är intressant och lockande även för flickorna.

Æ

exLIBRIS

KVALITET • DESIGN • FUNKTION

2000-talets bibliotekshyllor

Med denna smakfulla, flexibla och lätta hylla kan Du sätta personlig touch på inredningen.

Biketjänst
Biblioteksinterior
Box 30, 340 30 Vislanda

T: 0472-300 36 E: info@biketjanst.se
F: 0472-344 59 W: www.biketjanst.se

Snart kommer nya katalogen!

Biblioteksvaruhuset

Eurobib
www.eurobib.com direct

På nytt jobb

Birgitta Bengtsson

47 år

Ny bibliotekschef på Norrköpings stadsbibliotek.

Satsar på profilköp och social verksamhet

Ålder och bakgrund?

– 47 år, född i Malmberget.

Tidigare yrkeserfarenhet?

– Jag har jobbat som bibliotekarie sedan 1988 och bland annat varit barnbibliotekarie, länskonsulent och enhetschef vid Linköpings stadsbibliotek.

Vad var det med chefsjobbet på Norrköpings stadsbibliotek som lockade dig?

– Att Norrköpings stadsbibliotek är väldigt dynamiskt, det ligger långt framme när det gäller IT och har en mycket spännande verksamhet. Jag har faktiskt jobbat i Norrköping tidigare. När Linköpingsbiblioteket brann 1996 flyttades länskonsulenttjänsten under två år till Norrköping.

Vad tar du med dig för erfarenheter från dina tidigare jobb?

– Ett av mina viktigaste uppdrag från Kultur- och fritidsförvaltningen är att prioritera barn- och ungdomsverksamhet, och då är det ju bra att ha en bakgrund som barnbibliotekarie! Vi har ju alla i hela landet samma uppdrag att prioritera barn- och ungdomsverksamhet men frågan är om vi verkligen gör det? Vi vet att verksamheten och vad som satsas på den skiljer sig mycket från

kommun till kommun. Så jag tror att mitt ”barnperspektiv” är bra.

Din företrädare Conny Ång var ju en minst sagt synlig person. Planerar du att vara lika framträdande?

– Det är en av mina viktigaste uppgifter att marknadsföra biblioteket utåt, så det är klart att jag vill synas. Men Conny... ja, Conny var ju på sitt sätt unik. Han lade grunden för detta dynamiska, tillåtande och öppna bibliotek och hade en ständig vilja att gå framåt. Lite i den andan vill jag gärna fortsätta.

I presentationen av dig på er hemsida står att du vill värna ”bibliotekets roll för individens personliga utveckling, kreativitet och fantasi”. Har du något konkret exempel på vad du menar med det?

– Jag kan tycka att vi i biblioteksvärlden har fokuserat lite väl mycket på det livslånga lärandet de senaste åren. I den processen har vi tappat skönlitteraturen och inte minst upplevelserna. Det är vår plikt att föra fram litteraturen, att skapa en inbjudande miljö för att locka till läsning. Jag vill få tillbaka själva upplevelsen av biblioteksbesöket.

Står biblioteket inför några förändringar nu när du har tillträtt?

– Ja, från och med nyår hoppar vi på det här med profilköp, något jag varit intresserad av länge. Stadsbiblioteket kommer att lägga ut 60 % av sina medieinköp på profilköp från två leverantörer: B7J och Akademibokhandeln. I första hand gäller det skönlitteratur för vuxna och barn men på sikt är jag också intresserad av att pröva med facklitteraturen. Vi är det största bibliotek som prövat detta. Det hela kommer att följas upp av ett forskningsprojekt. Det är ett fullskaleförsök som jag hoppas kommer att leda till att frigöra tid för personalen så att de kan utveckla själva verksamheten.

– Och så har vi lanserat vår nya hemsida. Vi är det första folkbiblioteket som gjort en hemsida enligt Statskontorets principer. Den är gjord med tanke på att alla skall kunna använda den, även funktionshindrade. Korta länkar och man skall kunna manövrera den bara med tangenter.

Vilka biblioteksfrågor brinner du lite extra för?

– Jag vill lyfta fram den sociala verksamheten. Vi har t ex hela 44 arbetsplatsbibliotek kvar, trots nedskärningar på företagen i Norrköping. Självljukt vill jag också betona social verksamhet för äldre och funktions-

hindrade. Så är det barnverksamheten förstås... Jag har även ett stort personligt intresse för IT och de möjligheter det medför.

Vad ser du som din och bibliotekets främsta utmaning framöver?

– Den här trenden att boklånen och besöken går ner. Min stora utmaning blir att se till att vi fortsätter att vara en självklar del i folks medvetanden.

Nyligen var det en debattartikel i Norrköpings Tidningar där en lärare klagar över att skolelever blir dåligt bemötta av personalen på biblioteket. Har du någon kommentar till det?

– Jag ser det som en väckarklocka och ett tecken på att vi måste ompröva vår verksamhet hela tiden. Men det är svårt att svara på en artikel som är så allmänt hållen. Det kan finnas flera anledningar till att situationerna har uppkommit. Men jag ser artikeln som ett arbetsredskap i en ständigt levande diskussion om bemötande.

Vad gör du när du inte jobbar?

– Just nu jobbar jag bara... (skratt). Nej, jag tycker om att umgås med folk, att laga mat, vara med familjen... I stort sett är det vad jag hinner med just nu. Ja, och så läser jag mycket också, men det känns nästan lite fånigt att säga det när man är bibliotekarie...

Några favoritförfattare?

– Å, det finns så många... Joyce Carol Oates tycker jag mycket om. Och Paul Auster är nog den jag senast hade en stor läsupplevelse med. Jag har många olästa böcker som ligger och väntar. Per Gunnar Ewanders senaste till exempel, den utspelar sig i Kolmården så det ska bli spännande.

Annina Rabe

Vill du annonsera?

Ring eller mejla Bo Eriksson!
08-717 87 99
070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com

Bok från Brahes bibliotek återfunnen och identifierad

Att biblioteken kan vara veritabla skattkammare och naturlig hemvist för väldigt rara bokskatter visste vi förut. Ett påtagligt bevis för detta fick Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens (KSLAB:s) bibliotek i höstas när man där gjorde ett oväntat fynd. Man har nämligen återfunnit och identifierat ett verk som tillhört den danske astronomen Tycho Brahe (1546–1601). Boken i fråga är en tyskspråkig utgåva av italienaren Petrus de Crescentiis medeltida avhandling om lantbruket, tryckt i Frankfurt 1583, med titeln *New Feldt und Ackerbaw*.

liet och det räckte för att antikvariatbokhandlaren Mats Rehnström skulle kunna identifiera boken som Brahes.

Man tror att boken är bunden i Brahes eget bokbinderi vid hans säte Uraniborg på Ven och den bör ha ett samband med hans verksamhet som godsägare på ön.

Böcker ur Brahes samling, som splittrades efter hans död i Prag 1601, är enligt KSLAB extremt sällsynta. I svenska bibliotek är endast två volymer som tillhört Brahe kända sedan tidigare. Hur den nu aktuella volymen hamnade i Sverige är okänt. En möjlighet är att den kan ha hemförts som krigsbyte vid något av de svenska fälttågen under 30-åriga kriget. Åtminstone sedan mitten av 1600-talet bör verket ha varit i svensk ägo, det är dokumenterat att boken har ägts av riksrådet Arvid Horn och därefter av hans son Adam Horn – en av det svenska 1700-talets främsta boksamlare.

1979 överlämnade Svenska Gärtnersällskapet en samling med äldre litteratur till KSLAB. I och med denna gåva utökades bibliotekets bestånd av trädgårdslitteratur, bl a med flera äldre bokverk inom ämnesområdet. Det var bland dessa som den rara volymen från Brahes bibliotek hittades. Fyndet gjordes av Olof Kährström, bibliotekarie och expert på gamla böcker, i samband med en säkerhetsinventering av KSLAB:s äldre samling. I det senaste numret av tidskriften *Biblis* (som utges av Kungliga bibliotekets vänförening) berättar Olof Kährström utförligt om verket, hur det identifierades och om Brahes bibliotek. Att volymen så länge har kunnat bevara hemligheten om sin förste ägare beror på att det pårmexlibris, dvs det ägarmärke som Brahe försåg volymen med, någon gång har raderats. Troligen i äldre tid. Men rester av ägarmärket finns

Det är en spännande historia som berättas i det senaste numret av *Biblis*. Ett annat lästips i anslutning till den artikeln är Alexandra Coelho Ahndorils bok *Stjärneborg* från 2003. Det är en historisk roman som handlar om Tycho Brahes tid på Ven där han gjorde sig känd som "bondeplågåre". Under slutet av 1500-talet skapade han Stjärneborg, ett underjordiskt observatorium, där han med sin forskning lade grunden för vår kunskap om de lagar som styr universum.

Smakprov

"Jag hoppades på den tiden att växa upp och bli en bok. Inte författare utan en bok. Och det var för att jag var rädd. Luften var tung av skräck. Och jag hade kanske redan insett hur lätt det är att döda människor. Böcker är visserligen inte heller svåra att bränna, men om jag växte upp och blev en bok fanns det goda chanser att åtminstone ett exemplar skulle kunna överleva, om inte här så i en stad i något annat land, på något avlägset bibliotek, i ett hörn av någon bortglömd hylla."

Ur Amos Oz *En berättelse om kärlek och mörker* (Wahlström & Widstrand).

HZ

föreningsnytt

Material till föreningsnytt mailas till
fa@biblioteksforeningen.org

Broschyr på nätet

TEMO-broschyren som Svensk Biblioteksforening tog fram till Bok- och Biblioteksmässan är slut på kansliet. Men nu finns den i PDF-format att ladda hem från nätet. I broschyren redovisas resultatet från vårens TEMO-undersökning som kansliet beställt och presenterat i pressen. Intresset för broschyren har varit stort och kansliet har även distribuerat ett exemplar var till kommunalråd som ansvarar för biblioteksverksamheten i varje kommun. Broschyren finns att ladda hem från hemsidan under länken "Material" och rubriken "Broschyren och skrifter".

fa

Design på bibliotek

Under Designåret 2005 har Svensk Biblioteksforenings specialgrupp för konst, arkitektur och design medverkat med två egna aktiviteter. Först genomfördes konferensen Design # Bibliotek # 2005 i Stockholm. Sedan hölls ett seminarium under Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg. Bägge aktiviteterna genomfördes i kompetensutvecklande syfte för bibliotekarier från alla typer av bibliotek, främst inom konst. Aktiviteterna tillhör temat 'utbildning och forskning' som är ett av sju teman som regeringen särskilt lyft fram under Designåret. Syftet med Designåret har varit att genom en mångfald aktiviteter i hela landet öka medvetenheten om vad form och design kan bidra med i ett samhällsperspektiv. Läs mer på hemsidan och specialgruppens länk.

Maud Roberts
Ordförande för Svensk Biblioteksforenings specialgrupp för konst, arkitektur och design

Nu följer Svensk Biblioteksforening upp den tidigare publikationen *Biblioteksplaner – en idéskrift* från 2001

Biblioteksplaner – från bibliotekslag till biblioteksplan

Av Peter Almerud

Svensk Biblioteksforening har tagit fram en praktisk vägledning för biblioteksplaner. Den riktar sig till dig som är politiskt ansvarig och arbetar med biblioteks- och utvecklingsfrågor på framförallt kommunal nivå.

Publikationen:

- beskriver bibliotekens strukturer och arenor
- bryter ner och diskuterar bibliotekslagens paragrafer
- lyfter fram den politiska dimensionen
- pekar på frågeställningar som ska besvaras

Publikationen är gratis, men en expeditonsavgift på 75 kronor + portokostnader tillkommer.

Jag beställer ..... exemplar av *Biblioteksplaner – från bibliotekslag till biblioteksplan*

Namn .....

.....

Leveransadress .....

.....

Fakturaadress .....

.....

Beställ publikationen via hemsidan
www.biblioteksforeningen.org, eller sänd in talongen till:
Svensk Biblioteksforening, Box 3127, 103 62 Stockholm.
Du kan även mejla eller faxa in din beställning till:
info@biblioteksforeningen.org, eller faxnr. 08-545 132 31

Krönika Birgitta Hansson

Bjud upp till dans!

FOTO: PETER LINDSTRÖM

Vilka mål och syften delar vi med andra aktörer inom biblioteksvärlden och utanför? En sak som vi nog alla kan enas om är att syften och presumtiva samverkanspartners ständigt måste omdefinieras. Bjud upp nya och gamla samverkanspartners till dans! Om ni redan dansar - fortsätt dansa eller bjud upp ytterligare en gång. Kanske behöver takt och ton ändras för att danspartnern skall vilja tacka ja till en första dans eller fortsätta dansa. Hur ofta har det inte visat sig att rätt tillfälle är avgörande. Kanske tajmingen inte var rätt förra gången du bjöd upp. Försök i så fall igen.

Vad innebär det att samverka och hur identifierar man lämpliga samverkanspartners? Ett visst gemensamt syfte där ett gemensamt handlande främjar uppnående av målet är en bra inledning för samverkan. Om målen för biblioteksverksamheten utgör utgångspunkt kan det underlätta identifiering av till exempel nyckelpersoner och nätverk att samverka med. För en bibliotekarie som arbetar på en skola är läraren en självklar samverkanspartner, men är administratören för uppdragsutbildning lika självklar? Vilka andra än bibliotekspersonal har synpunkter och tänker på frågor som på ett eller annat sätt har koppling till bibliotekets lokaler, verksamhet och ekonomi? Att tänka i form av processer, att identifiera de som är involverade i till exempel stöd till funktionshindrade och kursverksamhet, underlättar att se andra aktörer och sin egen roll. Hur ser flödet ut, var kommer biblioteket in?

Ofta är upprinnelsen till samverkan en sedan tidigare etablerad relation, men det är viktigt att även se organisatoriskt på samverkan. Förutsättningar och eldsjälar kan försvinna om samverkan inte har en klar och tydlig ledning och ett klart uttalat mål. Samverkan underlättas om man inte är rädd för att identifiera olika

synsätt och organisatoriska skillnader utan låter varje samverkanspart ha sitt eget ansvarsområde. Det är viktigt att tydliggöra de olika synsätt man kanske har. Vi lever och arbetar i olika sammanhang så det är inte så konstigt om vi har olika kunskaper och erfarenheter. Att hitta sätt att undanröja, utveckla eller på annat sätt hantera dessa skillnader är en utmaning där det är viktigt att visa respekt för och lära av andras synsätt. Tillsammans kan man diskutera gemensamma angelägenheter, samordna respektive verksamhet och följa upp resultatet. Samverkan kan då förutom kvalitetsutveckling även bidra till glädje och stimulans i arbetet.

Något som ligger mig varmt om hjärtat är informationskompetens. Kanske för att man då får goda tillfällen till samverkan med andra. Om man ser informationskompetens som ett område där flera aktörer är involverade finns utrymme för samverkan med olika bibliotekstyper som möter lärare och elever eller studenter. Ett exempel finns i Stockholm där folk-, skol-, universitets- och högskolebibliotek i regionen samverkat kring bibliotekens roll i lärandet och tagit fram förslag till mål. Målgruppen i fokus, nämligen eleverna och studenterna kan bidra med stöd och idéer i utveckling av bibliotekens verksamhet. Exempel på detta och annan samverkan rörande informationskompetens inom högskoleområdet finns i BIBSAM-rapporten *Someone else's job: måluppfyllelse av 1 kap. 9 § högskolelagen avseende studenters informationskompetens*.

Att dansa tillsammans är något helt annat än solodans. Nog är det så att samverkan rymmer utmaningar och kräver lyhördhet och anpassning, men visst är det härligt att ha samverkanspartners att dela kunskap, erfarenheter, utveckling och glädje med!

Akut

Hjälp oss hjälpa katastrofernas offer i Pakistan, Indien, Centralamerika och Afrika.
Ge 50 kr genom att SMS:a "akut" till nummer 72105.
Eller ge din gåva on line: www.redcross.se
Tack för ditt stöd!

FÖRÄNDRAS UTSIKTEN
FÖR MILJONTALS BARN.

Post- och bankgiro
90 2003-3
www.rb.se

utsikter & avsikter

Artiklar

Biblioteksforening säger nej till momsförslag. Notis i *Sundsvalls Tidning* med anledning av det remissvar Svensk Biblioteksforening gav Finansdepartementet kring momsutredningen *Enhetlig eller differentierad mervärdesskatt* (SOU 2005:57). Publicerad 051027.

Åtta av tio kommuner saknar biblioteksplan. Notis i tidningen *DIK Forum*. 13:2005. Publicerad 051024.

Den borgerliga alliansen vill avskaffa bibliotekslagen. Generalsekreterare Niclas Lindberg framträder i ett inslag i Sveriges Televisions program *Kulturnyheterna*. Sändt i SVT 051021.

Biblioteksdialogen är i gång. Replik i *Dagens Samhälle* från Sverige Kommuner och Lands-ting med anledning av att generalsekreterare Niclas Lindberg efterfrågat en mer enhetlig och tillförlitlig biblioteksstatistik. Publicerad i oktober nr 29:2005.

Skolorna måste ha bibliotek. Under Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg, den 29 september – 2 oktober, blev generalsekreterare Niclas Lindberg intervjuad av tidningen *Proletären*. Publicerad 051006.

fa

Hur gör jag nu?

Tips om pedagogiska metoder får du i publikationen *Tänk om...! pedagogiska metoder i biblioteket*. Den förmedlar erfarenheter från 20 bibliotekarier landet runt och beskriver skilda metoder för biblioteket. Med boken vill Svensk Biblioteksforenings specialgrupp för bibliotekspedagogik göra biblioteket mer begripligt för användarna, stödja i läroprocessen och stimulera till läsning. Du får praktiska exempel på webbquest, boksamtal för elever i grundskolan, sex tänkande hattar och 1-2-3-modellen. Publikationen kostar 110 kr + portokostnader och beställs via hemsidan www.biblioteksforeningen.org.

fa

Maila info till kalendariet: fa@biblioteksforeningen.org
för vidare info se <http://www.biblioteksforeningen.org>

kalendarium

9 mars, Stockholm

Öppet hus

Svensk Biblioteksforening bjuder in till öppet hus för medlemmar och vänner på kansliet, Saltmätargatan 3A. Mer information kommer i början på nästa år. Välkomna!

Arr: Svensk Biblioteksforening

24-26 mars, Mariehamn

Mariehamns litteraturdagar 2006

Litterär festhelg med författarmöten, samtal och debatter, poesi och prosa, musik, litterär supé m.m. Årets tema är PASSION. Välkomna!

Arr: Mariehamns stadsbibliotek

Mer info: www.mhbibl.aland.fi/littdag/

6 april, Stockholm

Öppet hus

Svensk Biblioteksforening bjuder in till öppet hus för medlemmar och vänner på kansliet, Saltmätargatan 3A. Mer information kommer i början på nästa år. Välkomna!

Arr: Svensk Biblioteksforening

24-25 april, Lund

Third Nordic Conference on Scholarly Communication "Beyond Declarations – the Changing Landscape of Scholarly Communication"

Arr: Biblioteksdirektionen, Lunds universitets bibliotek

Mer info: www.lub.lu.se/ncsc2006

10-12 maj, Malmö

Biblioteksdagarna

Arr: Svensk Biblioteksforening

Mer info: www.biblioteksforeningen.org

20-24 augusti, Seoul, Korea

IFLA General Conference and Council 2006

Libraries: Dynamic Engines for the Knowledge and Information Society

Arr: IFLA

Mer info: www.ifla2006seoul.org

12 oktober, Stockholm

Öppet hus

Svensk Biblioteksforening bjuder in till öppet hus för medlemmar och vänner på kansliet, Saltmätargatan 3A. Mer information kommer i början på nästa år. Välkomna!

Arr: Svensk Biblioteksforening

16 november, Stockholm

Öppet hus

Svensk Biblioteksforening bjuder in till öppet hus för medlemmar och vänner på kansliet, Saltmätargatan 3A. Mer information kommer i början på nästa år. Välkomna!

Arr: Svensk Biblioteksforening

Upptäck. Upplev. Utforska. *

Storslagen natur. Smultronställen. Livet runt omkring oss. Hjälp till att bevara vår natur och miljö för framtida generationer.

Bli medlem i Svenska Naturskyddsföreningen eller stöd vårt arbete med en gåva. För privatpersoner finns flera olika stödformer och som företag kan ni bli Företagsfadder.

Läs mer på www.snf.se

Svenska Naturskyddsföreningen

* Brusande vågor

IPAC, CATVIEW & BOOKVIEW
Programsviten som ger fler tillgång till
våra kulturskatter. Läs mer på www.devo.se!

Eller testa själv på www.ub.gu.se/sok/bocker/aldre/

Ha din man slu at lyssna på dig?

Det kan bero på att han börjar höra
dåligt. Ring Hörsellinjen
0771-888 000. www.horsellinjen.se

Vill du annonsera?

Ring eller mejla Bo Eriksson!
08-717 87 99
070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com

MARK35

EASY-CHECK
Självtjäningskoncept
för små bibliotek

Codeco Sverige AB

Teknikringen 8 TEL 013-23 99 50
583 30 Linköping FAX 013-23 99 55

CODECO

www.codeco.se

Bibliotekscentrum

mikromarc

Välj centraldrift!

"Det fungerar alldeles
utmärkt. Nu fick vi äntligen
ut webbkatalogen på nätet
efter 5 års diskussion med
IT-avdelningen. Övergången
till centraldrift gick väldigt
smidigt."

Kerstin Kalén
NU-biblioteket Trollhättan

Allt fler Mikromarc-kunder
väljer centraldrift.

Är du nästa kund?

Kontakta oss gärna
för mer information!

Bibliotekscentrum
Honnörsgatan 24
352 36 Växjö
0470-400 45

www.bibliotekscentrum.se
info@bibliotekscentrum.se

www.bibliotekscentrum.se

Lund satsar på FreeLib i alla skolor

Lund:

Tel: 046 - 270 04 00
Fax: 046 - 270 04 90

Göteborg:

Tel: 031 - 710 29 50
Fax: 031 - 69 46 46

Stockholm:

Tel: 08 - 705 80 17
Fax: 08 - 705 80 55

www.axiell.com

Hela kommunen i samma system

FreeLib är Axiells nya webbaserade skolmodul, som kan anslutas till kommunens BOOK-IT eller LIBRA III-system och nås från vilken dator som helst – i skolan eller hemma.

FreeLib blir grunden när centrala skolförvaltningen och folkbiblioteken i Lund satsar på skolbibliotek i alla kommunala skolor.

Gunilla Herdenberg, bibliotekschef Lund:

– Elever, lärare och skolbibliotekarier i Lund kommer att få tillgång till det samlade mediautbudet vid kommunens alla bibliotek, det blir en verklig standardhöjning. Viktigt är att på ett strategiskt sätt över förvaltningsgränserna i kommunen visa på ett starkt samarbete som gagnar användaren. Det känns också bra som ett första rejält steg mot en biblioteksplan.

Fler kommuner som redan satsat på FreeLib: Avesta, Burlöv, Falkenberg, Haninge, Helsingborg, Kungsbacka, Nynäshamn, Smedjebacken, Sollen-tuna, Vilhelmina och Älvkarleby.